

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Samlinger

til

Jydsk Historie og Topografi.

~~~~~  
2. Række. III. Bind.  
~~~~~

Udgivet

af

det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Aalborg.

Marinus M. Schultz's Forlag.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1891—93.

Meddelelser fra Aalborg Bispearkiv.

Ved D. H. Wulff.

(Fortsat fra forrige Bind.)

21. Fordelingen af Prædike-Tjenesten i Aalborg i Slutningen af det syttende Aarhundrede.

I Aaret 1649 havde Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen over Aalborg Stift truffet en Anordning, hvorefter Rektor, Konrektor og Hørerne ved Kathedralskolen i Aalborg tillige med Byens Præster skulde deltage i Besørgelsen af de mange Prædike-tjenester, som den Gang paalaa Gejstligheden. I Tidens Løb fandt disse Skolemænd sig imidlertid besværede ved den dem saaledes paalagte Pligt, der ikke vedkom deres egentlige Embede, og klagede 1686 derover til Kongen. Denne gav dem Medhold og paalagde Biskoppen at drage Omsorg for, at de bleve forskaanede derfor, hvilket ogsaa skete. De nærmere Omstændigheder ved dette ejendommelige Forhold lærer man at kjende af efterfølgende Aktstykker, der meddeles efter Originalerne i Aalborg Bispearkiv.

1. *Anordningen af 1649.*

Vi efterskrevne Erich Juel til Hundsbeck, Landsdommer udi Nørrejylland og kgl. May.s Befalingsmand paa Aalborghus, Anders Andersen, Superintendent over Vendelbo Stift, Jacob Hansen og Jacob Pouelsen, Sognepræster udi Aalborg, samtlige Inspektorer udi den hellig Aands Kloster her sammesteds, gjøre vitterligt, at, eftersom hans kgl. May. efter underdanigst Anordning naadigst har for godt anset at skulle forordnes en

Præst udi Aalborg Hospital de fattige Lemmer til fornøden Saligheds Undervisning og Ministerio der sammesteds til Forbedring og Arbejds Forlindring, da have vi paa højstbete kongl. May.s naadigste Behag om hans Arbejde og Løn gjort denne Fundats og Underretning, som efterfølger:

Hans ordinarie Tjeneste er:

1) Søndagenes og alle Festers Prædiken i Sygstuen til visse Klokkeslæt, som han skal determineres, over de sædvanlige Evangelia med Messe paa forordnede Dage og i Synderlighed, naar de fattige bruge Sakramentet, og da Lørdagen tilforn dem at absolvere.

2) Fredags Prædiken og da Katekismi Parter ordne at forklare efter Sectiones, som ham derpaa skal anordnes.

3) Søndags Aftenprædiken i vor Frue Kirke og da Epistelen at forklare; dog, dersom Sognepræsten selv undertiden vil forsyne Aftenprædiken, skal Hospitalspræst være obligeret i hans Sted Højmesse at forrette, naar han derom bliver advaret tilforn, for Tiden at passe i Hospitalet.

4) skal han examinere dem i Stuen, efter Prædiken er holden, og forfare, hvorledes de derpaa give Agt, og det hver Gang 3 eller 4 Personer, eftersom Tiden sig begiver, dog med høj Røst, at de andre det kunne høre, og føre det hen til Børnelærdommen ret at forstaa, og derforuden en Gang hver Maanedsdag examinere i deres Saligheds Forstand.

5) skal han, lovlig Forhindring undtagen, være tilstede de Dage, naar ikke Prædiken sker, at holde Lovsang og Bøn udi Stuen med de fattige til vist Klokkeslæt Morgen og Aften, og besynderlig have flittig Indseende, at den Person, som synger og læser for, og med de fattige gjør det med tilbørlig Flid, at intet forsømmes, men alting tilbørligen og med Skikkelighed bliver forrettet.

6) Herforuden, dersom Præsterne ere extra hunc ordinem nogen Tjeneste i Kirken eller udenfore i Embedet af ham begjærende, skal han sig dertil bekvemme, saa vidt han vel kan udstaa og sit ordinarie ikke forsømmer, dog med Kondition, at de ham god Tid forstændige og det særlig hos ham forskyldte og de (Præsterne) denne Artikkel ikke misbruge.

Herimod skal hans Løn være, som følger:

1) skal ham aarligen af Hospitalsforstandere, som nu er eller

herefter kommende vorder, til tvende Terminer, nemlig Paaske og Michaelis, betales to og halvtrediesindstyve Rigsdaler for hans Kost og Underholdning aarligen.

2) Sognepræsten til vor Frue skal fornøje ham aarligen til tvende Terminer, nemlig Paaske og Michaelis, tredive Slettedaler.

3) Sognepræsten til St. Bodil skal give ham, formedelst at hans Aftenprædiken om Søndagen bliver af Collegis scholæ betjent, aarligen til forskrevne Terminer tyve og fem Slettedaler.

4) Deres Lig at begrave, som dø i Hospitalet; men de, som i dets Kirkegaard af Byen indføres, blive begravne af Præsterne i Byen.

Og eftersom Rector og Collegæ udi Skolen blive formedelst denne Constitution entledigede fra de Prædikener, de til des i Hospitalet have pligtige været at forsyne, er dennem derimod dette ringe paalagt, som følger:

Rector scholæ, som nu er eller herefter kommende vorder, skal forsyne Aftensangsprædikenen alle ordinarie Fester, de trende store, nemlig Paaske-, Pintse- og Juledag undtagen, som aarligen højtideligholdes, alternative i begge Sognekirkerne, og de to øverste Collegæ at prædike samme Fester Aftenprædiken hver i sin Kirke, som de ere Degne til, naar Rector prædiker i den anden; men alle fire Collegæ skal forsyne Aftenprædiken alle Søndage i St. Bodils Kirke og sig dem per vices dele imellem, at derudi sker ingen Forsømmelse, sub culpa remotionis ab officio; dog, dersom Sognepræsten selv iblandt Aftensang vil forsyne, da dem derimod for ham en anden Tjeneste at forrette.

At denne Fundats saaledes gjort og oprettet er, som forskrevet staar, og udi alle Maader holdes og efterkommers skal af os og vore Efterkommere, dog Kapellanen til St. Bodils Kirke herefter altid som tilforn at nyde den Genant, han hidindtil altid har haft af Hospitalet, have vi vore Signeter her neden paa trykt og med egne Hænder underskrevet.

Actum Aalborg den 19 November Anno 1649.

Erich Jull. Anders Andersen. Jacob Hansen. Jacob Pouelsen.

Eg. H.

Eg. H.

m. pria.

2. *Den kongelige Befaling til Biskop H. Bornemann.*

Chr. 5 af Guds Naade o. s. v. Vor Gunst tilforn. Efter-
som Rector og Collegæ scholæ i vor Kjøbstad Aalborg i vort
Land Nørrejyland for os allerunderdanigst have ladet andrage,
hvorledes de ved adskillige Aftensangs Prædikener, som de paa
Festerne og Søndagene i St. Bodels og vor Frue Kirker i
bem. vor Kjøbstad Aalborg have at gjøre efter en Aar 1649
af daværende Stiftsbefalingsmand over Aalborg Stift tillige med
Biskoppen derom gjort Anordning meget skal besværes og i
deres Skoletjeneste forhindres, saa er vor allernaadigste Vilje
og Befaling, at du den Anordning gjør, at bem. Rector og
Collegæ i Aalborg Skole for samme Aftensangs Prædikener
vorde befriede og forskaanede, hvorimod Collegæ de fem og
tyve Sletdaler, som af Sognepræsten til St. Bodels Kirke efter
forommeldte Anordning hidindtil ere udgivne, herefter til
Hospitalpræsten aarlig have at erlægge og betale. Dermed
sker vor Vilje. Befalende dig Gud.

Givet paa vort Slot Gottorp den 10 Juli 1686.

Under vor Haand og Signet.

(L. s.)

Christian.

3. *Anordningen om Prædikenernes Afholdelse.*

Eftersom hans kongl. Majestæt, alles vores naadigste Arve-
herre og Konning, ved sin skriftlige kongl. Befaling til Super-
intendenten Doktor Henrik Bornemann, dateret Gottorp den
10de Juli 1686, ganske nu har ophævet den Fundats og An-
ordning, som forrige Lensherre, sl. Hr. Erik Juel, og Super-
intendenten her udi Stiftet, Doktor Anders Andersen, tillige
med daværende tvende Sognepræster her udi Byen Anno 1649
den 19de November om Rectoris og Collegarum her ved Skolen
i Aalborg deres Aftenprædikener her udi Kirkerne gjort og
sluttet have, og vil, at Rector og Collegæ udi Aalborg Skole
for samme Aftensangs Prædikener, med hvilke de ikkun hid-
indtil have været besværgede og i deres Skoletjeneste for-
hindrede, skulle herefter ganske være befriede og forskaanede,
og at derom af Superintendenten skal gjøres den tilbørlige
Anordning, da have i Dag til samme højstbem. kongl. Be-
falings hørsommeligste og underdanigste Efterlevelse det hæder-
lige Ministerium Aalborgense været forsamlet her udi Super-

intendentens Hus, og blev da for samtlige Ministerio lydeligen oplæst 1) samme højstbem. kongl. Befaling, dat. Gottorp den 10de Juli 1686, 2) en højlovlig Ihukommelse Kr. 3 Donations Brev de dato 10de December 1558, 3) en gammel Anordning om Spisningens Reduktion i Klosteret, dat. 15 Augusti 1594, 4) Fundatsen selv om disse Prædikener, dat. 19 November 1649, af hvilke Breve klarligen saas, at hans kongl. May. højlovlig Ihukommelse Kr. 3 havde naadigst forundt Skolemesteren og Hørerne udi Aalborg Skole deres Deputat ved Hospitalet her for deres nødtørfte Underholdning alene til Mad og Øl udi deres Skoletjeneste og ikke for nogen anden for Prædiketjeneste, enten udi Sygstuen (som dennem af Forfædrene dog først udi den Reduktion med Spisningen ved Hospitalet de dato 15 Augusti 1594, da der assigneredes alle vedkommende i Steden for Kosten en vis Penge, blev paalagt), ej heller udi Kirkerne her udi Byen, som dennem i forandragne og ommeldte Fundats og Anordning siden den 19 November 1649 uden nogen kongl. paafølgende Konfirmation dog saa strængeligen blev injungeret, og eftersom hans kongl. May.s allern. udgangne Lov pag. 219, 220, Art. 5 punctis 1, 2 og 5 tilholder Præsterne selv at forrette eller i det mindste, som Lovens Bogstav formedelst Præsternes egne mangfoldige og ideligen indfaldende Forhindringer formodes underdanigst paa hans kongl. May.s høje Naade og Medlidenhed saaledes at kunne fortolkes, at lade forsyne Gudstjenesten i Kirkerne paa alle Søndage og alle hellige Dage, item paa alle de Tider i Kjøbstæderne, som hidindtil har været brugeligt, og det dog her i Byen har en langt anden Beskaffenhed med Præsternes Tjenester, end andensteds brugeligt er efter Loven pag. 218 Art. 19; thi Sognepræsten selv besørger baade Højmessen og Aftensangen og Medtjeneren, besynderligen her til St. Budolfi Kirke, har Omsorg alene for Froprædikenstjeneste og Tolvprædiken, naar den holdes; da blev derom i Dag til højstbem. vores nu regerende allernaadigste Arveherres og Konges naadigste Viljes og Befalings underdanigste Fyldestgjørelse udi den velsignede og hellige Trefoldigheds Navn med det ganske Ministerii Godtfindende og fulde Sammenstemmelse saaledes fuldkommeligen sluttet og anordnet, som det og nu hermed kraft samme kongl. Befaling og Forordning fuldkommeligen sluttet og anordnet, at alle de ordinære Søndags Aftensange forsynes nu herefter udi begge

Sognene, som Skik har været af gammel Tid, ved Sognepræsternes egen Forsyn og Omhyggelighed. Udi St. Budolfi Sogn holder Sognepræsten, som nu er eller herefter kommende vorder, altid selv en vis og skikkelig Person, som tilbørligen forretter samme Prædike-tjenester Aaret igjennem og nyder derimod, hvis Sognepræsten med hannem for samme Tjenester om kan akkordere, saavel som og hvis til samme Aftensangs Tjenesters skikkelige Vedligeholdelse enten allerede lagt er eller herefter lægges kan, hvorimod Sognepræsten til St. Budolfi igjen er fri fra de fem og tyve Slettedalers Udgift til Hospitalspræsten, som forbem. Fundats hannem, da hans Aftensang blev af Collegis scholæ betjent, tilholdte. Udi vor Frue Sogn forsørger ogsaa Sognepræsten selv alle ordinære Søndags Aftensange og lønner selv en vis Person derfor, som samme Tjenester og tilbørligen forretter, hvortil efter forbem. Fundats Hospitalspræsten her ved Stedet altid imod den i samme Fundats benævnte Løn, som er tredive Slettedaler af Sognepræsten til vor Frue Kirke udi tvende Terminer om Aaret, nemlig Paaske og Michaelis, fremfor andre er beskikket, hvorfore hannem ogsaa, foruden hvis andet til samme Aftensangs Tjenestes Vedligeholdelse enten allerede lagt er eller herefter lægges kan, udi samme hans kongl. May. vores naadigste Arvekonnings Befaling allernaadigst er forundt de fem og tyve Slettedaler, som Sognepræsten til St. Budolfi Kirke efter forommeldte Fundats og Anordning til hannem hidindtil har udgivet, at de hannem nu af Collegis scholæ herefter aarligen skal betales. De andre Festernes og Helligdagens eller extraordinære Tidens Aftensange, som indfalde om Aaret og iblandt Rectorerne scholæ og Conrectorerne med Hørerne efter samme ommeldte Fundats og Anordning hidindtil per vices have været delte, derom er saaledes efter denne Dag sluttet og anordnet, at Pastores templorum og Comministri antage sig dennem herefter at forsørge og dele sig dennem imellem; og som Pastor templi paa ethvert Sted udi Indkomme og Revenuer ved Kaldet fremfor Medtjenerne nyder største Nytte, saa har han og at antage sig med disse Prædikener den største Byrde, saa at Sognepræsten altid forsyner tre af disse Prædikener, imod at Medtjenerne forsyner een, at af sexten Prædikener de tolv tilfalde Sognepræsten og de fire ikkun Medtjenerne, hvorom Ministerium selv videre har vedtaget coram præposito at gjøre en rigtig Ligning og Afdeling imellem sig

selv indbyrdes efter Festerne og Tiderne selv, at enhver kan vide fuldkommelingen, hvilke hannem tilfalde og han bør sørge for. Dog er herhos dette uforbigængelig at agte, at, efterdi Medtjeneren til vor Frue Kirke formedelst sin Tjeneste og Opvartning i Sognene uden for Byen aldeles ikke kan have med nogen Aftensang i Byen ex debito at bestille, da skal altid Hospitalspræsten her udi Aalborg, hvad disse Tjenester angaar, regnes for vor Frue Kirkes Medtjener og forsvarligen forsyne de Aftensangs Prædikener, som Medtjeneren til vor Frue Kirke efter saadan Afdeling aarligen kan tilfalde, saafremt han ikke vil, at de hannem af Hørerne allernaadigst bevilgede fem og tyve Slettedaler, dersom han herudi findes forsømmelig eller vrangvillig, hannem skal disputeres.

At saaledes til Guds Ære og hans Tjenesters forsvarlige Forsynelse efter højstbemeldte kongl. Befalings Anledning fuldkommelingen sluttet og anordnet er og herefter ubrødeligen holdes skal, have vi dette samtlige med vore Hænder underskrevet og med vore Signeter bekræftet.

Actum Aalborg den 26de Juli 1686.

H. Bornemann. Peder Reenberg.¹⁾ Hans Hansen Ramløs.²⁾

H. Gjessing.³⁾ Anders Matthisen.⁴⁾ Hans Jørgensøn Mørk.⁵⁾

Denne paa hans kongelige Majestæts allernaadigste Befalning grundede og funderede Anordning er tillige med hans kongl. Majestæts Befalning selv for os, Skolens Betjenter her udi Aalborg, til allerunderdanigst Efterlevelse og Efterretning for os og vore Efterkommere læst og forkyndet den 16de Avgust 1686, hvilket vi vedstaa under egne Hænder samtligen.

S. Ware, Rect. sch. Aalb. B. S. Benzon.⁶⁾

Stheen Lucasen Calow.⁷⁾ Oluf Michelsen W.⁸⁾

Willom Nielsøn Skiøtte.⁹⁾

¹⁾ Sognepræst til Budolfi Kirke. ²⁾ Sognepræst til vor Frue Kirke.
³⁾ Sognekapellan til Budolfi Kirke. ⁴⁾ Præst ved Hospitalet. ⁵⁾ Sognekapellan til vor Frue Kirke. ⁶⁾ Hører i femte Lektie. ⁷⁾ Hører i fjerde Lektie. ⁸⁾ o: Vedschefeld, Hører i anden Lektie. ⁹⁾ Hører i første Lektie.

Denne ovenskrevne Anordning lade vi underskrevne os være efterrettelig, og have vi særdeles vedtaget angaaende hellige Dages Aftensangstjenester, at Hospitalspræsten skal forrette Michelsdags, Allehelgensdags, Mariæ Bebudelses og Mariæ Besøgelses Dages Aftensangstjenester. Saaledes sluttet i vores højærværdige Hr. Biskops velædle Mag. Franz Thestrups Overværelse.

Aalborg den 5te September 1712.

*S. Aspach.*¹⁾ *T. H. Speid.*²⁾

Regnskab

over

det jydsk historisk-topografiske Selskabs Indtægter og Udgifter i Aaret 1890.

Indtægt.

1. Kassebeholdning fra forrige Aar	Kr. 108. 99.
2. Medlemsbidrag	1084. «.
3. Renter af Indskrivningsbevis	7. «.
4. Renter i Sparekassen	11. 48.
5. Uddraget af Sparekassen	328. 8.

I alt Indtægt Kr. 1539. 55.

¹⁾ Sognepræst til vor Frue Kirke. ²⁾ Præst ved Hospitalet.

Meddelelser fra Aalborg Bispearkiv.

Ved D. H. Wulff.

(Sluttet.)

22. Til Bodum Sognekalds Historie.

I Ny kirkehistoriske Samlinger II. Bind S. 335, 534 og 539 har Biskop P. Chr. Kierkegaard meddelt tre Aktstykker af 1460—70, 1512 og 1550 efter Originalerne i Aalborg Bispearkiv til Oplysning om Jordegods, der laa til Bodum Sognekald i Thy. I samme Arkiv findes endvidere flere Aktstykker vedrørende dette Emne, som nedenfor meddeles, da de dels fortsætte ovennævnte Efterretninger, dels turde have Interesse i og for sig selv. Originalerne, der alle ere paa Papir, tydelig skrevne og velbevarede, aftrykkes her i kronologisk Orden.

1.

1551. Wy effther^{ne} Peder Skreder y Barsløff, then Tiidt Domer tiill Refsherritz Ting, Niels Tamssen y Sinderop, Jens Nielsen y Barsløff och Christen Schriiffuer y Hurop giøre alle witterliggt, att Aar effther Gudz Byørdt m d l j Leffuerdag nesth effther wor Herris Himelsferdz Dag war skikitt for oss och for mininge Mend, som for^{ne} Ting søgte, Jørgin Smidt y Idbud, bedis och fick en fullt Tingswitthne aff otte troffaste Dannemend, som er Christen Laurisson, Christen Jenssen y Ydbud, Las Smidt y Tuollom, Pouill Nielssen y Skybstedgord, Esben Jenssen y Ydbud, Christen Hardbo och Knud Jepssen y Tuollom och Jens Sortt y Doffuer, huileke for^{ne} otte Danne-
mend alle samdirectelig wonde med Helgens Eed och opract Finger, att saa lengj som thennom myndis, thaa haffuer then

Støcki Engh, som Jørgin Smidtt haffuer legindt y Brokier, weritt brugitt tiill then Gordt, som Jørgen Smidt nu wdj boer. Somme aff thennom mindis y xl Aar oc somme y l Aar och siiden huer effther syn Alder, som thennom kand myndis eller spørge aff nogen theris eldre, thaa for^{ne} Støckj Engh weritt brugiitt tiill for^{ne} Jørgin Smidz Gord y en roelig Heffuitt wlasth och wkierdt y alle Made. Item wonne och saa for^{ne} Jens Sortt, Las Smid, att samme Støckj Eng haffuer legiitt tiill Bodom Land paa otte Skafft neer. Attj saa wonde, stad-fester wy med woris Indzegler.

2.

1556. (Senere Afskrift.) Jeg Niels Morsingh, Sogneprest thiill Bodum, kindis och giører alle vittherligt medt thette mitt obne Breff att haffue affnammit tbiill migh thisse epher^{ne} Breffue. Først it Thingsvinde paa Udtmarch; Albrit Schiels Breff paa Errybøll; Item it Thingsvinde paa thi Agger y Sindrup March; Las Lauritzens Breff paa nogedt Jordt; Her Giliffis Breff paa Prestegaardtz Udtgift; item v Breffue paa Flarup March; item Breff paa Closter Hoffue; item Landtzthingsdom paa Tyndt (o: Tiende); item iiij Thingsvitner paa thi fyre Gaarde, som liger vdi Bodum; item ij Breffue paa Russesett; item it Vitne emodt Niels Kragh; item it Thingsvinde paa thendt Thieniste y Kierchenn; item Her Mogens Gøies Dom paa Enge y Flarup; it Vinde paa Errybol y Vestermarch; ij Breffue paa thendt Hede vesten Brokierdt; item Lagheffuitz Breff paa Bodum Prestegaardt. Thisse for^{ne} Breffue beplicter ieg migh och mine Arffuinge att holle thiill Stede wskadt y alle Maade, och antuorde fra mig och mine Arffuinge, naar att anthen Otthe Brade eller nogen paa kon. Matt.s Vegne begerindis er och viill bruge paa Eindoms Vegne. Till ydermere Vindisbiurdtt haffuer ieg truct mit Signet neden paa detthe mit obne Breff. Datum Vesteruigh Søndagen exaudi aar mdlvj.

(1593. Neden under ovenstaaende Afskrift er dernæst tilføjet: Att jeg Christenn Jensen, Sogneprest thiill Bodum, Ydeby och Hurup Sognere, haffuer anamit aff hederligh och høilerdt Mandt Mester Jacob Jensen Holm, Superintendent vdi Vendelboe Stict, en obne beseglede Papyrs Breff liudendis om huis Breffue sallige Her Niels Morsingh haffuer annamit Ordt fra Ordt, som forskrefuit stander, bekiender ieg medt

min Signet her neden paa tryct och egne Handt vnderschrefuit. Datum Nychiøpingh thendt 6. Martij Aar 1593. Christen Jenssen med egen Hand.)

3.

1563. Jeg Otthe Brade thiill Knudstrup, kong. Matt.s Høffuitzmandtt paa Olborriighus, kendiis och gjør wiittherliig for alle mett thette mitt obene Breff, att ieg paa kong. Matt.s min allernadiigsthe Herris Vegne ehr hederliig Mandtt Her Niels Morsing, Sogneprest vdj Bodem Sogenn, hanns fuld fry Hiemell och Thiillstander thill hanns Prestegarde mett andere anexerett Garde och Boleggher, som liigghe thiill hans Prestebord mett all theris Fryheder och Retthiigheder, som ther aff Arildtts Thiid thill legiitt haffuer och nu thiill liigghe. Och ther som nogenn findis att haffue nogen Thilltall thiill for^{ne} Her Niels Morssing for same Gorde och Bolegghe, som hand nu y roliig Heffd och Were haffuer, tha er ieg hanns fry Hiemell och Thiillstander vdj alle Made, inn thiill saa lenghe, att ieg bliffuer steffnett och kalliitt och bliffuer meg affwunden y Dhom och Rett paa kong. Matt.s Wegene. Tiisligeste ehrr ieg och hans fuld fry Hiemell thiill hues Guotz, som hand haffuer anamitt thiill segh paa kong. Matt.s Wegne epher thenn Thyff, som bleff hengtt aff hanns Staffnn, inn thiill saa lenghe same Guotz bliffuer meg paa kong. Matt.s Wegne affwunden y Dhom och Rett. Thiill Windisbyrdt trøcker ieg mitt Singnett nethen for thette mitt obene Breff. Datum Olborriighus Torsdagenn nest epher Søndagen Inuocauitt Aar mdlxiiij.

4.

1570. (Senere Afskrift.) Vij Frederich dend anden, med Guds Naade Danmarckis, Norgis, Vendis og Gottis Konning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarnn og Dytmersken, Greffve udi Oldenborg og Delmenhorst, gjøre alle vitterligt, at denne Breffviser Her Niels Morsing, Sognepræst till Bodum og Yby Kierche, haffver beret for os, hvorledis att Hurup Kierche haffver væred Annex till for^{ne} Bodum og Yby Kiercher, till saa længe Hr. Thomas Michelson, som var Sognepræst till samme tre Kiercher, døde og affginge og tvende Capellaner, som hand haffde till for^{ne} Kiercher, efter hans Død tillholde dennem at være deris Sognepræster, den ene till Bodum og

Yby Kiercher og den anden till Hurup Kierche, da, efterdi Hurup Kierche nu er ledig og vi forfare, att det Sogne icke er saa formuende, att det kand holde sin egen Sognepræst, haffve vi aff vor synderlig Gunst og Naade undt og tilladt, og nu med dette vort obne Breff unde og tillade, att Hurup Kierche alltiid hereffter skall være og bliffve Annexe till for^{ne} Bodum og Yby Kiercher, dog saa, at dend Sognepræst, som nu er og hereffter komendis vorder, skall være pligtig at holde en god lærd Mand till Capellan, som duelig og beqvem er udj Læffnet og Lærdomme og kand hielpe at giøre Tienniste till for^{ne} Kiercher, paa det Sognefolchet icke skulle i nogen Maade bliffve forsømmede. Thi forbyde vij alle, ihvo de heldst ere eller være kunde, serdelis vore Fogeder, Embedtzmend og alle andre for^{ne} Sogneprest till Bodum, Yby og Hurup Kiercher, der nu er og hereffter komendis vorder, herimod paa for^{ne} tre Kiercher, efftersom forskreffvet staar, at hindre eller i nogen Made Forfang att giøre under vort Hyldist og Naade. Giffvet paa vort Slott Kiøpnehaffnn dend 3. Dag Martij Aar mdlxx. Under vort Signett. Friderich.

Neden under Afskriften er tilføjet: Denne er en rigtig og sandferdig Copie aff den allernaadigste meddeelte Kongebreff, hvilchet bekrefftis med voris Zigneters Undertrøchelse sampt Henders og Bomerchers Undertegnelse, og er voris allerydmygste Begering her hos till hans velædle Høyærværdighed voris elskelige kiere Biskop, hand for Guds Æris og hans Menigheds Opbyggelses Skyld vilde tillholde voris kiere Sogneprest, Her Saxo Henrichsøn¹⁾, att hand effter ældgammell Vedtegt og Vaanlighed beskicker os en god, dygtig og skickelig Capellane, som effter hans kongl. May. høllofflig Ihukommelse allernaadigste Villie og alvorlige Befalning kand hielpe at giøre Tienniste, paa det disse trende Guds Menigheder icke aldt for meget og ofte skulle bliffve opholdte og forsømmede; till med kunde Deignen best og beqvemmeligst obagte det Embede, hvortil hand er kaldet. Vi nest den allerhøiestis tryge Beskiermelsis Ynskning forbliffver hans vellædle Høyærværdigheds allertiennist beredskyldigste (derefter følge Underskrifterne, men uden Angivelse af Sted og Tid).

¹⁾ Var Præst her 1695—1733.

5.

1578. Jeg Malthi Jenssen till Holmgaardt gjør witterligt for alle met thette mit obne Breff, thet ieg haffuer giordt en wenlig oc wigienkallendis Mageskiffet met hederlig Mand Her Niels Morsing, Sogneprest y Boddum, at hand skall haffue till sig oc effterkommendis Prester y Boddum thet Eng oc Iordt y Braakier liggendis wester y Marcken, som ieg haffuer till myn Baal y Boddum, som Chresten Jull nu y baaer, till euindeligh Eye. Och ther emod skall ieg haffue aff hannom met Lensmandens Samtøcke aff Prestegaardtz Egendom ett Stycke Vdmarkis Iordt, som hannom bleff tilskiffet og dog icke kand brugge thet till Prestegaarden, for thet ligger hannom for langt fraa Haanden. Thi beplicter ieg mig oc myne Arffuinge at frij, hiemle oc tillstaa for^{ne} Her Niels Morsing oc effterkommendis Prester y Boddum for^{ne} Eng oc Iordt for huer Mandtz Tiltale, som ther paa kand tale med Rette. Oc huis saa skeer, thet for^{ne} Eng oc Iordt bliffuer hannom eller effterkommendis Prester i Boddum affuonden eller formynt for met Rette, tha beplicter ieg mig oc myne sande Arffuinge at vdligge for^{ne} Her Niels Morsing saa møgit saa gott Eng oc Iordt igien eller oc wbehindret antuorde hannom sit eget Iordt og Eng igien, som ieg nu fanger aff hannom. Till Windesbyrdt træcker ieg mit Signet neden paa thette mit obne Breff oc tilbeder ieg Her Iens Nielssen, my Sogneprest y Møborg Sogen, at besegle met mig. Datum Holmgaardt thend 3. Dag Aprilis Aar 1578. Malthii Jenssen med egenn Handtt.

6.

1585. Jeg Luodwig Munck Olloffsenn till Quistrup, kong. Mayt.s Lensmand paa Ørum, kindis och gjør witterliigt for alle med thitte mit opne Breff, att ieg paa kong. Mayt.s min allernaadigste Herris Wegne er hederlig Mandt Her Niels Morsing, Sogennprest i Bodum Sogenn, hans fuld, frie Hiemell och Tilstande till hans Prestegaardt medt anderre anexeritt Gaardt och Buolegger, Mølle, Ager och Eng, Lyngslett, Thørregrofft, Feegang, Fiskevandt, Udemarck och Indmarck, wott eller thørtt, mett all hindis Rett och Rettighiedt, som nu tillegger och aff Arildz Thiedt tilliggitt haffuer, verre sig y huadt thitt er eller neffniis kandt, inthet wndtagitt med alle i nogenn Madde. Och dersom nogenn findis att haffue nogenn Tiltalle till for^{ne} Her

Niels Morsing for nogitt, som hand nu i Hand och Hyffdt haffuer och aff gamell Thiedt hafft haffuer, thaa er ieg hanns frie Hiemell och Tilstandt ther till i alle Made, thill saa lengj att ieg ther till bliffuer luoglig stöffnitt och kalit och bliffuer mig paa kong. Mayt. Wegne afvondenn i Dom och Rettergang. Thill ydermier Windisbiurdt haffuer ieg min Zignett her wnder thrycktt och medt min egen Handt wnderskreffuit. Datum Ørum thenn 16. October anno 85. Luduiig Munck medt egen Handt.

7.

1595. Maltzs Chrestennssønn vdy Østergaardt, Dommer thiill Reffs Heridtzthing, Niels Schriffuir y Kallerop, Chrestenn Lauridssønn y Sinderop, Maltzs Lassønn y Bodom giøre for alle wetterliigtt, att Aar 1595 Løffuerdag, som var den 6. Dag Septembris, paa for^{ne} Thing var skiekit Chrestenn Niellssønn vdi Bodom Bissgaard, eskit, bedis och finge itt fulltt Thingsvinde aff viij trofast Dannemenn, som var Chrestenn Lauridssønn y Sinderop, Chrestenn Jennssøn y Odgaardt, Madzs Vbbiissønn y Nørgaardt, Jenns Fiind y Øbby, Chrestenn Poulssønn y Øbby, Per Chrestennssønn y Vgleff, Matz Lassøn y Bodom, Las Niellssønn ibidem, huileke for^{ne} Danemend ther alle sandrectiig vonde, atthj saa stande for thennem her y Dag indenn Tingi den tridij Thing for^{ne} Chrestenn Niillssen och eskitt Kongens Thind hiem aff Hurop Sogennmend vdy Kierffue effther hans Festebreff och Kongenns Breff och Resses eller begirde sin Stedzmoll ygienn, om dy vilde niide denn Thengssell, dy thiill forne haffde, efftherdy dy icki er framkomen her thiill Thing aff Hurop Sogenn och holder denn Loffuue, derom thald var for denn guode Mandt erlige och velbørdige Erik Løcke, konlig Maytt.s Lennsmand paa Ørum Slott mett Vesteruiig, der aff Sognenn, som der er gaad aff dy ander Sogenn, hannd haffuir y Feste, dog Prestegaardenn y Hurop Sogenn her wdy vberørd. Var beuist mett Chrestenn Jennssen y Hurop, Per Laurissen y Reffs, attj gaff Hurop Sogennmend loglig Varssill for denne Vennde. Attj saa for os vonnde, stadfester vij mett vortt Signeth.

8.

1596. Mouritz Styggi tiill Holbeckgaardt, Lanndzdomer y Nøriutlanndt, och Gunde Schriffuer, Lanndztingshører ibm.,

giøre witherligt, att Aar epther Gudz Byrdt mdxcvj paa Wi-
 burig Snapslandztingh Thiesdagen y Lanndztingitt var skickitt
 erlig hederlig Mandt Her Chrestin Jemssen y Bodum hanns
 visse Bodt Jacob Woginssen paa thenn enne och hagde hiidt
 y Retthe steffnitt Chrestin Nielssemm y Bodum Bisgardt paa
 then anden Side for ett Dielsbreff, hand lader sig affberøme
 offuer en hanns Thiener viidt Naffn Niels Laurissen y Ybye
 Prestegaardt att skall haffue forhuerffuitt for kon. Mai.s Thinde,
 endog for^{ne} Chrestin Nielssemm icke skall haffue beuist, att ther
 nogin Thiidt schulle vere gangitt nogin Thinde aff for^{ne} Preste-
 gaardt, som haffuer veritt frie till Prestin y Bodum wdj the
 gamble Bispers Thiidt, och endnu thill thenne Dag, vundtagen
 thill Prestin y Bodum Prestegaardt alenne, minindis same
 Dielsbreff buorde macteløs atth uer och icke att kome for^{ne}
 Niels Laurissen thill Hinder eller Skade y nogin Made. Saa
 er for^{ne} Chrestin Nielssemm icke mött eller nogin paa thieris
 Vegne thenom att forklare eller vndskyldede. Och bleff fordi
 her saa paasagt for Rette, att thersom for^{ne} Chrestin Nielssemm
 findis af for^{ne} Her Chrestin hiidt thill dette Landzting steffnitt
 och kallitt att uere, och icke handt er mött, som for^{uit} staaer,
 tha finde vij epther saadann Leglighet for^{ne} Niels Laurissen
 aff same Dielle quitt att uere, indtill huem ther haffuer vdj
 atth sige, steffner paa nye loughligt, komer her och vill vere y
 Rette. In cuius rei testimonium o. s. v. Gunde Chrestensen.

9.

1601. Jegh Chrestin Nielssemm vdy Bodum Bisgaardt kyndis
 och giør for alle vitherlig vdy thette mytt obne Breff, att effther
 som jegh och Hurup Sogunmendt er nu omenskomenn om dy
 otte Thøndir Biugh, som Prestin thill Hurup Sogin som kerligh
 Mandt Her Chrestin nu skal anamme, som kon. Matt:s haffuer
 ham beuillgit dij same viij Thøndir Biug, schall desse effter^{ne}
 Mendt arligin yde och leffuere ham, som er Per Lauritzønn y
 Refffsgaardt thou Tøndir Biug, Chrestin Lauritzønn y Dalgaardt
 halffandin Tønde Biug och en Skip, Matz Vbyssønn ibm. en
 Tønde sex Skippir, Jenns Anderssen ibm. xij Skippir, Kierstin
 Persdattir ibm. en Thønd Biug, Søffrenn Lauritzønn ibm. en
 Tønde sex Skip Biug och Chrestin Munck y Refffs thou Skippir
 Biug, huilcke Kornn desse for^{ne} Mendt arligin her effer maa
 och schall yde och leuere for^{ne} Her Chrestenn for samme otte

Thønder Biug, som kon. Mattis haffuer hanom beuilgit. Att saa holis skall, stadfestir jeg mett mytt Singnett och met egin Handt vnderskreffuett. Actum Bodom Prestgaardt then 9. Dag Septembris ano 1601. Christen Nielsøn, E. Haand.

23. Bidrag til Skagens Kirkehistorie.

Ved Gavebrev, dateret Kalø Sabbato proximo ante dominicam Judica 1459, skjænkede Kristiern den første til Helligaands Hus i Aalborg St. Laurentii Kirke med Kapeller i Skagen med al kongelig Rente og Rettighed, »saa at de forse for^{ne} Kirker og Kapeller med saadan Præst og Kapellan, som Kirken kan forestaa og gjøre Sognefolket saadan Rede og Rettighed, som Sognepræst sit Sognefolk bør at gjøre af Rette« (Ny kirkehist. Saml. II 333—5), og ved Brev, dateret Aalborg sabbato trinitatis 1474, overdrog Biskop Jacop af Børlum Kaldsretten til Kirken til Helligaands Husets Broderskab (smst. 336—7).

Frederik den første paalægger Menigheden at yde den sædvanlige Rente og Redselskorn til Præsten i nedenstaaende Brev, der meddeles efter Originalen i Aalborg Bispearkiv.

Wij Frederich met Gutz Nade Danmarckis, Vendis oc Gottis Koningh, vduald Koningh til Norghe, Hertug i Sleswig, Holdsten, Stormarnn oc Dytmarsken, Greffue i Oldenburg oc Delmenhorst, [hilse] ether oss elskeligh Borgmester, Raadh oc menige Almwe wtj wor Kiøbestedt Skaghen kierlige met Gutth [oc] vor Nade. Vidher kiære Venner, at oss elskelig Her Lauritz Nilssen, Prior wdj then Heligeandz Hwss j Aaleburg vor [Kiø]stedh, haffuer berett for oss, at en Part aff ether er genstendendis moodh hannom och er hannom och theris Sogneprest offuerhörighe for om then Rente och Retzelkorn, som Sedwan haffuer værít ther at wdgiffues j lang Tidt. Oc effterthij at wor kiære Her Father, Koning Christiern, huess Siæl Guth nade, tillagde st. Laurentii Kirke oc Capeller paa Skaghen til for^{ne} then Helgeandzhuss til fatige Menneskers Vphold, tha wile wij oc bede oc bywde ether met thette Breff, attj hereffther vtgiffue for^{ne} Renter oc Retzelkorn, som er fem Vendelbo Skr. om Aareth til ethers Sogneprests Behoff, som j pleyghe at haffue giffuet til tiss vnder wor Hyldest oc Nade. Oc huess j ydermere her effter bliffue ther moodh staendis oppaa, tha maa ethers Sogneprest thale ether til ther om met

Kirkeløghen, som thet segh bør. Datum j wor Kiøbestet Aaleburg Anno dnj mdxxvj sti Seuerinss Dagh. Vnder wortt Signet.

Udenpaa er skrevet med en samtidig Haand: Koningh Fredericks Broff om Schaffuen Kiercke paa fem Sk. Redzelskorn aff huer Mand annue.

Om Ydelsen af Tienden og dennes Fordeling haves nedensaaende Kongebrev, der meddeles efter den af Fugtighed meget medtagne og hullede Original i Aalborg Bispearkiv.

Wij Christ[ian] mett Gwds Naade Danmarckis, [Norgis], Wendis och [Gottis] Koningh, Hertwg y Slesvig [och] Holsthen, Stormarrenn och Dytmerskenn, Greffwe wtj Oldenborgh och Delmenhorst; helse [ether] alle wore kiere Wnderssothe Borge-mesther och Raadt [och men]ghe Almwe, szom biige och boer paa S[kaffu]enn, metth Gwdtt och wor Naadhe; wiider, att for oss haffuer berett oss elsk^e Her Peder Jenssenn, Forstander wtj Hospettall y Olborig, [att wor] kiere Her Fader Konningh Frederiich (saliigh mett Gwdtt) mett andre framffarene Koninger [y Danm]arck haffue vntt och giiffwiitt thennom wor och Kronens Jurisdiction och Rettighedtt tiill [Skaff]ve Kierkie att were huos Hospetthall wtj Olborig, och Forstanderen haffuer ther mett Sogneprest til szamme wore och Kronens Kierkie, och beklagiitt forn^e Her Peder Jensen, [att man]ge aff etter siide offuerhørrige och wille icke redeliigenn och rettfærdeliighen tyendhe, som [the p]leye och pliigtiige ere att giore och giffwe, endogh wij haffwe ther om ladiitt wd[gaa wor] Ordinantz, Breffwe och Beffaliingh offwer then gandske Riigie, att alle och hwer [ther haffwer] segh efftter redeliigen och rettfærdeliighenn att thyendhe, tha paa thet etthers Sogneprest kan herefter wiide synner redeliighen Forssiønn och Wnderhollinghe och wor och [Kronens Kierkie . . .] och forbøggis och wiidtt Magt holdis, tesligeste wore och Kronens Hospitall nogen Geneyth och Fordiell tiill the fattiige, siige Menniskers Wpholdtt, h[affue wij] nw saa forordineriitt och wille, att y endeliigenn retthe etter efftther rettfærdeliigenn [och] christeliigen att tiendhe, och samme Tyende skall skiiffthes vtj trie Partther, en tiill [Presten], en tiill Kierken och en tiill oss och Kronen, och then wor och Kronens Partt bliiffwe huos the fattiighe, siige Mennisker wtj

for^{ne} Hospittall, och ther szom nogen aff [etter] forhærder segh her emodtt och icke redeliigen giiffuer synner Tiende, szom the aff arildtz tiidt giortht haffuer, tha skall wor Borgemesther och Raadtt lade straffe offuer thennom szom thennom, wore Boedtt och Breff icke høre och liwde wille, och tage the ther nogen Wild, Wenskab eller Forsømmelsse for och ther komer nogen yttermere Klage for oss, tha wille wij tenche tiill att lade straffe offuer thennom, szom wiidt bør. Her wiide y att retthe etter effther, ladendis thet ingenlwnde. Giiffuiitt y wor Kiøbstedtt Wiiborgh Gwdz Legwmssdag aar 1542.

Underskrevet *J. Friiss*, Cantzeler.

Foruden Præsten var der ved Kirken beskikket en Kapellan, som tillige var Rektor ved Latinskolen i Byen. Om dennes Stilling og Indtægter opbevares to gamle Skrivelser i Aalborg Bispearkiv, som meddeles her, da de indeholde ret karakteristiske Oplysninger.

I. 1555. Gratiam maximam et pacem a deo patre per Jesum Christum. Amen. Kyære Mesther Lauritz. Veed icke andet at schriffue Eder till om then Capelan, y ville skieke hid till oss oc om hans Løn, end som jeg schreff tilforne. Vill hand bliffue saadan som the andre, her haffuer været, ij eller iij oc besynderlig then, vij hadde sist, tha stunder ieg icke megit epter hans Komme. Thet meste saadan søger epter, thet er Peninge oc at tiene paa Orloff. Therfor haffuer ieg hertil gantske ringe haft Hielp aff thennom, men mere Harm oc Møde aff for thieris Sielffgodhet oc Gienstridighets Skyldt. Men kommer her en, som lader sig findes veluillig, ydmyg oc dandis, tha loffuer ieg Eder paa min Redelighet, att hand skal finde meg veluillig, ydmyg oc dandis emod seg igen oc hielpe hannem, huad jeg kand aff min yderste Formue. Kyære Mesther Lauritz, giffuer ieg Eder ydmygeligen tilkiende, at jeg formaa icke att holde hannem til Kost, thet loffuer ieg ingelunde, som ieg kand icke affstedkomme. Men vil hand bliffue saadan, som hannem byr att være, tha vill ieg giffue hannem al thet, ieg schreff Eder til om, oc saa tit, som hand vil gaa y Huse til meg, tha vill ieg diele met haunem, huad gott ieg haffuer. Jeg vil ocsaa, hand skal giffue meg sitt Breff paa then Tienist, vij bliffue forentt om, paa thet hand kand ther tage vare paa, oc paa thet at skal icke hiede saa, at hans

Tienist skal være vendelig eller for suar. Thij at all then Stund, Gud giffuer oc vnder meg sin Naade, tha vil ieg tage Tienesten til meg thet alder mest ieg kand offuerkomme. Kyære Mesther Lauritz. Loffuet ieg Eders kyære Hustru iij^e vsalthet Flønder, tha maa i vide, at ieg icke faaedt haffuer vden j^e, siden vij vore tilsamen y Høffringh. Nar Gud vil, ieg kand bekome saa mange, tha skall hun visselig faa them; thet ville ieg oc, i vilde sige hende. Vale semper prosper ac felix in Christo Jesu domino nostro amen una cum dilectissima uxore ac liberis totaque familia.

Schaffne feria 6ta post Dionisii anno saluatoris 1555.

Christicrnis Petri, minimus

Christi seruus.

Udskriften er: Pietate, doctrina ceterisque virtutibus ornatissimo viro ac domino Magistro Laurentio Nicolai Ripensis, V. D. S.¹⁾ suoque domino et fratri in Christo charissimo.

II. 1555. Gratiam maximam et pacem a deo patre per Jesum Christum. Kyære Mesther Lauritz! Giffuer jeg Eder ydmygeligen tilkiende, at ieg haffuer verett paa Schaffne Rodhuss for Borgmesther oc Raadt oc aff thennem grandgiffueligen forfaret om Capelanens oc Scolemesthers Vnderholding, tha haffue the saa suaredt megh: Disse xxvij Daler, som vij tilforn haffue giffuet vor Scolemesther och Capelane, them ville vij nu bytte emellom the Personer, som nu bliffue Capelan oc Scolemesther i saa Maade: Scolemesthren ville vij giffue ett Aar omkringh xij Daler foruden then Løn, som hand faaer aff Børn, oc desligeste skall hand være Byschriffuer oc tage Peningh aff huem hand schriffuer for; ther met kand hand vel fri seg, sagde the; men Capelane vill vij giffue xvj Daler om Aarit, oc I, Her Chresten, legger til ephther eders Formuge. Tha suared ieg saa: I Danemend, jeg vill gierne hielpe then Danemand, som bliffuer min Medhielp i Gudz Ord, aff min yderste Formuge; saa vil ieg giffue hannem 4 Daler om Aaret, ther til met vill ieg vnde hannem al then Tiende, som alle Embedzmend her i Schaffuen ære meg plictug et Aar omkring, thet er ett^e Flønder aff huer Embedzmand, som er Smed, Skrodder, Temmermand etc., saa ved ieg vell, at her findis vel xx; al

¹⁾ s: Vansaliet dioceseos superindententi.

then Rente vell jeg vnde hannem, huilket oc er en god Hielp. Item vill ieg giffue hannem en god Vorde¹⁾ Torsk, nar ieg tager min Tiende op om Aaret, item halff Sielegaffuen, som giffuis, nar hand begraffuer noget Ligh; paa thette alsamen vill ieg giffue hannem Breff oc Zigill, paa thet hand kand vere viss paa sin Løn aff meg. Jeg vel oc, at hand skall lade seg findis veluilligen til at vere y mit Forfald paa vort Embedis Vegne, huor ieg hannem Behoff haffuer oc huor oc nar ieg hannem tilsigendes vorder. Vale cum Christo, optime d. superintendens una cum dilectissima conjuge ac tota familia.

Schaffne raptim die d. Augustini anno Christi 1555.

Christiernus Petri, minimus

Christi seruus.

Udskriften er: Clarissimo viro ac domino magistro Laurentio Nicolai V. d. S. suoque domino ac fratri in Christo dilectissimo.

Kaldsbrev for Niels Madsen til Præst i Skagen.

Christiern Pouillssenn, Prior y thenn Helligannds Hospitallit y Aalborg, kiindis for alle med thenne myn egne Hanndskreff, att ieg haffuer aff Hospitalis Rettighet paa mynn Kalldis Wegne inndsatt oc thillskikiitt thenne Breuissederlige Mannd Her Niells Matzenn med Superintendentis M. Jørgenn Morthennssenns Raadt oc Samtyke ther thill med Borgemester och Raadz paa Skaffuenn thieris Samtyke effter for^{me} Her Niellsis Vocatz oc Electzbreff, the haffnom giffuitt haffuer, thill enn rett Sogneprest thill Skagesogenn oc Kirke att nyde och beholde synn Liffs Tid, och haffuer ieg ydermier loffuitt hannom mynn Collatzbreff der paa, nar her kommer hiid fraa Schagenn thill meg der om. In ejus rej testimonium sigillum meum hic impressum . . . Datum Aalborg die Francisci 1565.

Chrestenn Pouillssenn, Prest, Prior oc thy fattige Forstaander y konng. Mayst. myn alle nadigste Herris allmindellig Hospittall y Aalborg, kienddis och gjør witterligt for alle med thette mytt obne Breff, att effterdy thenn allmectiste euighe Gud haffuer nu kalld thenn fromme och kristne Mannd Her Krestenn Jacobssenn, som thill denne Dag haffuer weriitt

¹⁾ 3: et Antal af 10.

Sogneprest oc Sielsørger thill Schaffue Kirke oc Sogenn wdaff thenne forgenngelig Werdenn oc for^{nne} konng. Hospitall y Aallburg er begaffuitt aff framfarnne Konnger y Danmark med samme Kirke oc Sogenn med alld synn Rett oc Rettighet, som for^{nne} Hospitall oc haffuer nøtt oc haffth thill denne Dag, thaa haffuer jeg for^{nne} Chrestenn Pollssenn paa for^{nne} myn alder-nadiste Herris konng. Maist. gode Behaff igienn kallditt thill enn rett Pastor oc Sielesørger y for^{nne} affgannenn Her Krestenn Jacobsseuns Sted thill for^{nne} Kirke oc Sogenn (med hederlig och høyledr Manndz Mester Jørgenn Marthenssenn Superintendentis wdj Vynndellboestikt oc ther thill med Borge-mester, Raadt oc menninge Sogenn paa Skaffuenn thieris Raad, Willi oc Samtyke) effter thenn Kalldzbreff enn anden from erlige kristenn Dannemand, som nu y lonng Tid haffuer weriitt Cappelann thill for^{nne} Sogenn oc Kirke wid Naffnn Her Niells Matzenn, som er examinerit oc ordineritt aff synn rette Superintendent offuer Windelbostigt, huilckenn jeg nu met dette mynn obnne Breff samtøker, stadfester oc beuillger at maa were oc bliffue enn reett kristelig Siellesørger oc Sogneprest thill for^{nne} Skaffue Kirke oc Sogenn oc thenn med samme Kirke rette Prestegard oc all hinndis Tillegelse, Rennte oc Rettighet att nyøde, bruge oc beholde all thenn Stund oc saa lennge hannd sig holder oc skiker som en god, erlig, christelig oc euangeliske Pastor oc Sogneprest wdj Læffnit, Lerdom oc Willkord bør att giøre effter denn hellighe bibellske Skrifftt oc euangeliske Ordinantz Lydellsse oc Inndholder oc ansier oc bekiender meg oc myne Effterkommer Forstannder y for^{nne} Hospitall i alle thillbørlige Made for thenn, ther rett jus patronatus thill samme Kirke oc Sogenn haffuer, oc for thenn, hannd haffuer samme Kirke oc Sogenn wdaff, oc forre oc fremme med Flidt forudenn Suig the fattige, siughe Folck i for^{nne} Hospitall thieris Gaffnn oc Beste med denn Tiennd oc Rettighet, thennom aarligh thillfalder aff for^{nne} Sogenn, at thennom eller thieris Ombosmand oc Senndebud skier inngien Wskiel ther paa for hanns Skiølld eller nogit hannom er muligt att giøre ther thill y nogher Maade, oc skiker sig thilberlig oc lader sig befindis welluilig effter synn Formoffue emod for^{nne} Hospitalis Forstannder oc thieris Senndebud met Huss, Øll, Mad etc. oc thillholder synn Sogne-follek met iderlige Thillraad oc Formaneng att were oc bliffue

synn rett Herskab oc Øffrighet hørig, lydige oc vndergiffne met alld Fræckt oc Hørsomhet, som dett seg bør. Thy bedher jeg for^{nne} Krestenn Pouilssenn som rett for^{nne} Hospitalis Forstannder oc thenn, ther rett jus patronatus paa kong. Maist. Wegne haffuer thill for^{nne} Skage Kirke oc Sogenn, alle for^{nne} Kirke Sognefolek, atty nu her effter giffuer for^{nne} Her Niells Matzenn oc inngen anden etthers Tinnd, Offer oc amdre Rettighet, som y etthers rette Sogneprest plictig er oc aarlighe pleir att giffue. Hannd skall igienn gjøre etter bode innden Kirke oc wdenn alt dett, enn ret Sogneprest oc Sielsorger sin rette Sognefolek plictig er med Rette. Giffuitt y Hospitalit i Aalborg die sti Martini effter anno dni mdlx quinto. Vnder mitt Indsegill.

(Uden paa er skrevet: Copie aff Her Nilssis Kaldsbreff paa Skauuen 1565.)

At Kapellaniet og Stillingen som Skolemester paa Skagen dog ogsaa senere vare forenede, fremgaar af nedenstaaende.

Al Glæde, Ære og Velstand ønsker jeg Eders velædle Højærværdighed Doctor Hendrik Bornemann, Biskop over Aalborg Stift, og glæder mig med Børn og ganske Hus over dette Lys, Gud har nu ladet oprinde for mig. Eders Ankomst til os her i Stiftet er mig, min Kvinde og os alle saa kjærkommen, at vi med saa stor Glæde tage mod Dem som mod en Guds Engel.

Velædle, højærværdige Fader! Min Tilstand her paa Skagen er ikkun ringe og slet, saa havde jeg ikke Skolen, da kunde jeg ikke her mig med Kvinde og Born opholde, som alle her i Stiftet nok er vitterligt. Fjorten Tønder Hartkorn har jeg af Skolen aarlig; men Kvægtienden, som hører til Skolen, har Hr. Hans i Bindslev i Tversted Sogn taget fra mig oc fæstet den af Skrивeren i Aalborg Hospital; men min Formand Hr. Gjert bekom den i sin Tid. Sognepræsten Hr. Povel har og skuffet mig; thi da jeg først kom til Menigheden, lod han mig fremmede og ubekjendte Mand, som ej vidste Stedens Beskaffenhed, kalde til sig og gjorde mig vis, at disse Onsdags Tjenester hørte mig til og ikke ham, hvorfor jeg gav ham min Haand, ej indbildende mig, at den ene Broder i Herren skulde bedaare og bedrage den anden. Alle Sognefolkene sige mig, at de Onsdags Tjenester høre Sognepræsten

til og ej Kapellanen, og at alle hans Formænd have betalt mine Formænd for de Onsdags Tjenester. Den forrige Biskop Fossius gjorde Hr. Povel den Tjeneste, tog dem fra ham og lagde dem paa Hr. Gjert uden nogen Betaling; men tilforn maatte Hr. Povel betale Hr. Gjert min Formand for disse Onsdags Tjenester. Indfalder jeg derfor i dybeste Underdanighed for Eders velædle Højærværdighed, stolende og forladende mig paa Eders gode Løfter, at I vil hjælpe mig til Rette og lade mig nyde det for de Onsdags Tjenester, som mine Formænd før mig bekommet have, saa og, at jeg den Kvægtiende, som Hr. Hans i Bindslev fra mig fæstet har, igjen bekommer; thi den hører Skolen til, og min Formand Hr. Gjert havde den. Jeg har 3 Tjenester hver Uge, Onsdag, Løvedag og Søndag, men Hr. Povel ikkun 2, Fredag og Søndag, om Vinteren, men om Sommeren 3; dog er hans Indkomst tre Gange saa god som min. Velædle, højærværdige Fader, fortænk mig ikke, at jeg skriver Eder til og ikke efter min Skyldighed kommer; jeg kan ikke denne Gang komme. Jeg er ene her paa Steden, og alle Tjenester ligge fast paa mig; thi Hr. Povel er rejst fra Menigheden og har nu været borte i en Maaned. Jeg fortryder intet paa Arbejdet, jeg har, med saa Skjel, jeg kunde have noget derfor til min, min Kvindes og Børns Underholdning. Jeg tror vor velædle, højærværdige Fader til, at han staar denne min underdanige Begjæring bi. Guds Fred og Beskjærmelse forblive stedse over Eders velædle Højærværdighed, Eders hjærtelskede Kjæreste samt kjære elskende Børn og ganske Familie. Herren velsigne Eder alle af Zion, som gjorde Himmel og Jord.

Skrevet af Skagen med Hast den 15. Oktober 1683.

E. V. Th. A.

Lauritz Bondesøn Vixøe,

Guds Ords Medtjener paa Skagen.

Neden under er tilskrevet med Biskoppens egen Haand: Herpaa fik Hr. Lauritz dette Svar, at hvad Tienden af Tversted angik, da, som den var lagt til Skolen, fik derfor at arbejdes forsvarlig med Ungdommen, saafremt ellers Hr. Lauritz tænkte at beholde denne Tiende og Skolen hos Kapellaniet skulde være konjungeret. Den Handel med Kvægtienden kunde tales om med Hospitalsforstanderen, at den kunde korri- geres, som og sket er. Med Tjenesterne imellem Sognepræsten

og Kapellanen fik det at blive med den Anstalt, sl. Fossius gjort havde, og gjorde jeg endnu derudi ingen Forandring. Hvis ellers Hr. Povel som Sognepræst misbrugte Kapellanens Arbejde og rejste bort i egne Ærinder, ej i Embedets Forretninger, det burde kjendes med Kapellanen igjen paa sine Maader. For sine haarde Terminer ellers med Skriften og Bedragen blev Hr. Lauritz alvorligen reprimenderet denne Gang.

24. Snedsted Sognekalds Annexforhold.

I Statskalenderen findes opført: »N. N. Sognepræst til Snedsted og ad interim til Nørhaa«, i det Resol. af $\frac{3}{9}$ 1864 har bestemt, at der af begge Sogne skal oprettes to selvstændige Sognekald; men det er ikke blot nu, at der er foregaaet Forandring med dette Kalds Annekeringsforhold. I Wibergs Præstehistorie læses nemlig under »Snedsted og fra $\frac{3}{6}$ 1825 Nørhaa«: »Snedsted horte tidligere til, men blev ved kgl. Brev $\frac{15}{11}$ 1622 adskilt fra Sønderhaa-Hørsted. Nørhaa var et Pastorat for sig«, og under Sønderhaa-Hørsted: »Snedsted var forenet med Sønderhaa og Hørsted til $\frac{15}{11}$ 1622 (efter nogle allerede 1579), da det fik sin egen Præst; maaske har det været taget fra og atter lagt til, som saa ofte.« Den Tvivl, der antydes ved disse sidste Ord, belyses nærmere ved nogle Aktstykker, der opbevares i Aalborg Bispearkiv, og hvorefter det rette Forhold nedenfor skal paavises.

I Aaret 1617 ytrede der sig i Snedsted Sogu, som allerede tidligere til Dels og midlertidig havde været bestyret selvstændig, Ønsket om for Fremtiden endelig at udgjøre et eget Præstekald, hvorom Henvendelse skete til Kongen. Denne gav da ved Brev af $\frac{11}{2}$ 1617 Befaling til Chr. Thott, Befalingsmand paa Skivehus, og Chr. Hansen, Superintendent i Vendelbo Stift, til at undersøge Forholdene og fælde Dom i Sagen. Brevet lyder saaledes:

Vi Kristian den fjerde med Guds Naade Danmarks, Norges, Venders og Gothers Konge. Vor synderlig Gunst tilforn. Vider, at eftersom der tvistes om Snedsted, Sønderhaa og Hørsted Sogne der udi vort Land Thy, om de bør af een Sognepræst at betjenes, da bede vi eder og ville, at I eder med forderligste Lejlighed derhen begive, indstævnendes for^{ne} Sag for eder udi Rette, granske og grangivelig forfare derudinden al Lejligheden og siden kjende og dømme, om for^{ne}

Snedsted, Sønderhaa og Hørsted Sogne bør og kan for Belejligheds Skyld annekteres tilhobe og af een Sognepræst betjenes, og hvis I dennem udi saa Maader imellem kjendendes og dømmendes vorde, at I det klarlig under eders Signeter give fra eder beskrevet, som I vil ansvare og være bekjendt. Dermed sker Vor Vilje. Befalende eder Gud.

Skrevet paa Vort Slot Skanderborg

den 11te Februar Anno 1617.

Under Vort Signet.

Christian R.

Udskriften er: Os elskelige ærlig og velbyrdige Christen Thott, Vor Mand, Tjener og Embedsmand paa Vort Slot Skivchus, og hæderlig og højlærd Mand Mester Christen Hansen, Superintendent udi Vendelbo Stift.

I Fortsættelse af dette Brev tilskrev Kansler Chr. Friis den 16de Februar Biskoppen saaledes:

Min ganske venlig Hilsen forsendes med vor Herre. Kjære Mester Christen Hansen, næst min venlig Taksigelse for alt beviste Gode, hvilket igjen at forskyldte jeg altid vil findes villig. Giver jeg eder venlig at vide, at nærværende Brevvisere, Fuldmægtige af Snedsted Sogn, have været her til Hove i den Agt og Mening at ville have ladet kongl. Maj., min allernaadigste Herre og Konge, andrage og tilkjendegive om den Lejlighed om for^{ne} Snedsted Sogn og Sønderhaa, som nu omtvistet, om de af een Sognepræst bør at betjenes, beklagende sig, at den Tid, samme Sogne vare tilhobe, da formedelst samme Sogne vare saa langt fra hinanden beliggende, skal nogle Mennesker uden Skjel og Skriftemaal være hendøde, og efterdi Christen Thott og I allerede derom have fanget højbe^{te} kongl. May.^s naadigste Befaling, at I eder derhen skulle begive og forfare og dømme, om for^{ne} Sogne burde for Belejligheds Skyld blive hos hverandre eller ogsaa adskilles, har jeg derfor eragtet ufornodent at være, at højbe^{te} kongl. May. med samme deres Supplikats skulde besværges, tvivlende intet paa, at baade Christen Thott og I jo derudi samme eders Befaling forholder og derudinden sententierer, hvis næst Gud til Ære kan være efter kong. May.^s Brev, som I derom allerede bekommet have, og vil hermed have eder Gud allermægtigste befalet.

Actum Skanderborg den 16de Februar Anno 1617.

Christen Friis, egen Haand.

Udskriften er: Hæderlig og højlærde Mand, Mester Christen Hansen, Superintendent over Vendelbo Stift, min gode Ven, ganske venligen.

Den 2den Marts tilskrev derpaa Chr. Thott Biskoppen saaledes:

Min venlig Hilsen forsendt med vor Herre. Kjære Mester Christen, gode Ven! Næst min venlig Taksigelse for alt godt, hvilket jeg altid gjerne igjen forskyldte vil.

Giver jeg eder venligen tilkjende, at jeg har bekommet kgl. May.s, min allernaadigste Herres Missive og Skrivelse, eder og mig tilskreven, formeldende om nogen Tvist imellem tvende Præster i Thy, som hans May. befaler os samtlig grangivelig at skulle forfare og siden give fra os beskrevet, hvis vi derudi kan kjende og forfare ret og billigt er. Og sender eder derhos hans May.s Missive, hvorudaf I ydermere kan forfare Mening, og har Mogens Kaas paa Ørum talt med mig, at ham syntes godt, vi kunde beramme det saa, at vi kunde mødes ved Ørum om en 3 Uger, hvorfor jeg beder eder, at I vilde rette eders Løjlighed derefter, at I kunde møde der nu paa Onsdag kommer 3 Uger, som er den 26de Marts førstkommende. Hvorfor min venlige Begjæring er til eder, at I nu strax vilde lade skrive Stævningen og forsegle den, og den maatte lyde til for^{ne} Tid, som forskrevet staar, og I saa med dette Bud vilde sende mig den, saa vil jeg sende mit Bud over til Thy og lade Stævningen forkynde for dem. Det kan intet ske førend den Tid, for Mogens Kaas bliver intet hjemme. Vil nu ikke videre umage eder med denne min Skrivelse, men vil hermed have eder Gud allermægtigste befalet.

Af Skivehus den 2den Marts 1617.

Christen Tot, egen Haand.

Udskriften er: Hæderlig og højlærde Mand Mester Christen Hansen, Superintendent udi Vendelbo Stift, min gode Ven, venligen.

Den i Overensstemmelse hermed udstedte Stævning lyder saaledes:

Eftersom vi efterskrevne Christen Tott til Boltinggaard, Befalingsmand paa Skivehus, og M. Christen Hansen, Superintendent udi Vendelbo Stift, have bekommet kong. May.s vor allernaadigste Herres skriftlig Befaling anlangende nogen Tvist og Uenighed, sig skal begive imellem tvende Præster og des

Sognemænd udi Thy, som er Snedsted, Sønderhaa og Horsted Sogne, om de af een Sognepræst kunde og skulde betjenes eller ikke, og højbemeldte hans May.^s Missive tilholder os, at vi med første Lejlighed skulde stævne begge Parter for os i Rette og graugivelig des Lejlighed forfare og derudi at dømme dennem imellem, som vi ville ansvare og være bekjendt, eftersom hans May.^s Missive videre derom formelder. Thi stævne vi Hr. Niels Hegelund i Sønderhaa med nogle af de ældste og fornemste Sognemænd udi begge hans Sogne paa de andre Sognemænds Vegne at møde for os udi Rette ved Sønderhaa Kirke den 26de Marts førstkommende, tagende med eder hvis Breve, som I udi den Sag have at fremlægge. Desligeste stævne vi og for os i Rette Hr. Mads N. i Snedsted og Snedsted Sognemænd, saa mange, som have Hr. Niels Hegelund noget imod at sige eller udi denne Sag have ham noget til at tale, at de og møde til for^{ne} Tid og Sted, som forskrevet staar, med hvis Breve, de udi den Sag agte dem med at ville forsvare, og da derom at gaa, hvis Ret er.

Datum Skivehus den 11te Marts Anno 1617.

(To Segl trykt nedenunder.)

Uden paa er skrevet:

Mads Persen, Præst i Snedsted, egen Haand.

Har jeg Niels Hegelund læst denne Stævning, bekjender jeg med min egen Haand.

Læst i Snedsted Kirke og Sønderhaa Kirke i menige Sognefolks Paahørelse Søndagen den 23 Marts Aar 1617.

Anders Christensen Skriver, egen Haand.

Læst i Sønderhaa Kirke den 26de Marts A^o 1617.

Efter at ovenmeldte Møde var bleven afholdt og Beslutning tagen i Sagen, henvendte Chr. Thott sig til Bispem med en Opfordring til at koncipere Dommen, som det fremgaar af følgende Skrivelse:

Min ganske venlig Hilsen nu og altid forsendt med vor Herre. Kjære Mester Christen og synderlig gode Ven! Jeg takker eder venligen for alt godt, hvilket igjen at forskyldte jeg altid vil findes villig, udi hvis Maader I kan have godt af.

Kjære Mester Christen og synderlig gode Ven! Eftersom jeg tog Afsken med eder i Sønderhaa Præstegaard, at I vilde lade skrive den Dom færdig, som I og jeg havde faaet kong.

May.^s Befaling paa om den Trætte i Thy imellem de tvende Præster, hvorfor jeg nu har affærdiget dette mit Bud, at dersom samme Dom er færdig, at I da med nærværende Bud vilde have sendt mig den og sat eders Segl for den. Jeg tænker, der skal være tvende Domme, om Gjenparten vil have Magten dertil. Og synes mig for godt, om eder saa synes, at efterdi Kansleren har skrevet eder til om denne Lejlighed, at I da skulde skrive ham al Besken til, hvis vi derudi have besluttet, og derhos send ham en Udskrift ud af Hr. Niels i Sønderhaa hans aarlig Indkomst, som I viste mig paa Ørum, den Tid vi der vare forsamlede, saa kunde det des bedre vor Dom bekræftige, paa det at andre ikke skulde komme og berette det anderledes, som I vel selv kan tænke hvem jeg mener. Vil hermed nu og altid have eder Gud allermægtigste befalende.

Af Skivehus den 5te Avgust¹⁾ Anno 1617.

Christen Tot, egen Haand.

Dommen selv findes ikke, men derimod Udkast dertil med foretagne Rettelser, Udstregninger og Tilføjelser, hvorefter den kom til at lyde saaledes:

Christen Tott til Boltinggaard, kgl. May.^s Befalingsmand paa Skivehus, og Christen Hansøn, Superintendent over Vendelbo Stift, gjøre vitterligt, at eftersom vi have bekommet kongl. May.^s vor allernaadigste Herres Missive og skriftlig Befaling anlangende nogen Tvist om Snedsted, Sønderhaa og Hørsted Sogne udi Thy, om de bør af een Sognepræst at betjenes, og højbemeldte hans kongl. May.^s Missive tilholder os, at vi os derhen skulle begive indstævrende for^{no} Sag for os i Rette, granske og grangivelig forfare derudinden al Lejligheden og siden kjende og dømme, om for^{no} Sogne bør og kan for Belejligheids Skyld tilhobe annexeres og af een Sognepræst betjenes, og det klarligen under vore Signeter give fra os beskrevet, som samme hans May.^s Missive videre om formelder, og vi derfor have ladet indstævne for os at møde i Rette ved Sønderhaa Kirke den 26de Marts 1617 Hr. Niels Hegelund,

¹⁾ Dette maa vistnok være en Fejlskrift i Stedet for April; dels synes det nemlig underligt, om Brevskriveren skulde have ladet saa lang Tid gaa hen, før han fremkom med denne Opfordring, dels har Biskoppen uden paa Brevet skrevet: Rescripti 9. Aprilis et misi cum ejus tabellario sententiam sigillo meo munitam.

Sognepræst til Sønderhaa og Hørsted Kirker, og Hr. Mads Pedersøn, Sognepræst til Snedsted Kirke, med nogle af de ældste og »actigste« Sognemænd at tage med sig paa begge Parter, hvis de udi den Sag have at fremlægge, og da at gaa derom, hvis Ret er, som samme vor Stævning videre indeholder, saa mødte for os til bestemte Tid i for^{ne} Sønderhaa Kirke for^{ne} Hr. Niels Hegelund og Hr. Mads Pedersøn med Sognemændene paa begge Sider, og efter at kongl. May.^s Missive, saa ogsaa Stævningen ere blevne lydelig læste, fremkom først for^{ne} Hr. Niels Hegelund og indlagde en skriftlig Beretning lydende, som efterfølger: Eftersom ærlig og velbyrdig Mand Christen Tott til Boltinggaard, Høvidsmand paa Skivehus, og Christen Hansøn, Superintendent over Vendelbo Stift, have ladet citere mig at møde i Dag for dem i Rette i Sønderhaa Kirke med nogle af de ældste og actigste Mænd i mine Sogne med hvis Breve og Bevisninger, jeg kunde fremlægge, det Sønderhaa, Snedsted og Hørsted burde og kunde betjenes af een Præst, saa er dette mit Angivende, at jeg formener, det for^{ne} Sogne vel bør og billigen og kan betjenes af een Sognepræst. Først efterdi det er at bevise med en gammel Lavhævd, dateret Hassing Herredsting paa Mariæ Magdalenæ Dag Anno 1502, formeldende, at hæderlig Mand, Hr. Michel Christiernsøn, Sognepræst til Sønderhaa, at have indvord i sin Lavhævd Østergaard i Sønderhaa, som han da selv iboede, til en fri Præstebords Sæde til Sønderhaa Kirke med flere Gaarde og Gods i for^{ne} Sogn, item at hand indvorde Snedsted Præstegaard, som Las Svendsøn iboede, med alle hendes rette Tilliggelse for en fri Præstebords Sæde til Snedsted Kirke, og i lige Maade indvorde han Præstegaarden i Hørsted, som Peder Jensen iboede, for en fri Præstegaard til Hørsted Kirke med al for^{ne} Præstegaards rette Tilliggelse, som af samme Lavhævd ydermere eragtes kan. For det andet kan gjøres bevisligt med et Kollats Brev, dateret Aalborg Anno 1546, som ærlig og velb. Mand Axel Jull, den Tid Befalingsmand over Vendelbo Stift, har givet afgangne Hr. Niels Ovesøn, formeldende i sin Mening, at han skulde være ret Sognepræst til Sønderhaa med sine Annexer Snedsted og Hørsted Sogne, som af samme Kollats videre erfares kan. For det tredje kan bevises med en rigtig Copia af sl. højlovlig Ihukommelse Kong Kristians Brev, som Superintendenten i Vendelbo Stift ved Navn Hr.

Peder Thomissøn har underskrevet, hvilket der i sin Mening bemelder, at for^{ne} Hr. Niels Ovesøn har besøgt højbemeldte kongl. May. med velbemeldte Axel Julls Kollats, hvilken hans May. har stadfæstet, undt og tilladt ham at være ret Sognepræst til for^{ne} Kirker, med mere, samme Copia indeholder. For det fjerde er at fornemme af tvende underskedlige Tingsvinder, dateret Hassing Herredsting Anno 1546, at for^{ne} Hr. Niels Ovesøn har ladet læse for^{ne} Copia af højbemeldte hans May.^s Stadfæstelse. For det femte er bevisligt med et Tingsvinde, som Hr. Christen, den Tid Capellan til Sønderhaa, har forhvervet til Hassing Herredsting Anno 1556 Torsdagen for Palmarum, formeldende, at Jakob Jude havde Tovsting til Peder Andersøn i Snedsted Præstegaard for hans Gjæsteri; da skød for^{ne} Hr. Christen sig til for^{ne} Hr. Niels Ovesøns Lavhævd og Kollats, som kongl. May. havde undt ham, og til andre Kongens Breve, han havde derpaa. For det sjette er og med et vidtløftigt Vinde at bevise, hvilket ærlig og velb. Fru Karen Gyldenstjern til Torp med hendes egen Haand har underskrevet og af tolv fornemme Dannemænd forseglede, at min Formand, Hr. Simen Villatzen, er af Snedsted Sognemænd voceret og kaldet til deres Pastor og Sjælesørger. For det syvende da er der gaaet Brev og Kontrakt imellem for^{ne} min Formand og for^{ne} Hr. Mads Pedersøn i Snedsted udi Lensmandens Axel Vifferts og Hr. Jørgen Mortensøns Superintendents deres Nærværelse, at for^{ne} Hr. Mads skulde beholde Snedsted Kald alene, og dersom han til et andet Kald kunde forses, eller naar han ved Døden afgik, da for^{ne} tre Sogne at komme igjen under een Præst, som de hertildags altid været have, med mere, samme Kontrakt indeholder. For det ottende er med Bispens Sendebrev til Provsten at bevise, det for^{ne} Hr. Niels Pedersøn har begjæret at maatte beholde Snedsted Sogn alene foruden Præstegaarden, og det af den Aarsag, at for^{ne} Hr. Mads formedelst vrang Beretning har forhvervet sl. Kong Frederiks, højlovlig Ihukommelse, Brev, at han skulde være ret Sognepræst til for^{ne} tre Sogne, og for hans Tid have for^{ne} tre Sogne altid været betjente af een Sognepræst: Hvilket jeg og med al Ydmyghed, Flittighed og Tjenstvillighed erbyder mig at ville gjøre og forrette, som jeg vil ansvare for Gud og være bekjendt for Øvrigheden. Og formener efter forberørte Lejlighed, at for^{ne} tre Sogne baade bør og kan, nu saa vel

som tilførn, af een Sognepræst at betjenes, og er herpaa en retfærdig endelig Dom begjærende, og at denne min enfoldig Beretning maa læses, paaskrives og indføres, i hvis for Retten sententieres og afsiges.

Actum Sønderhaa den 26de Marts Anno 1617.

Niels Hegelund, med egen Haand.

Til forskrevne Beretnings Sandfærdighed at bekræfte fremlagde for^{ne} Hr. Niels Hegelund ogsaa følgende Breve, som var et Lavhævd's Brev, givet Hassing Herredsting Aar 1502 Torsdagen næst for Sc. Mariæ Magdalenæ Dag, og et Kollats Brev af velb. sl. Axel Jull, Befalingsmand over Vendsyssel Stift, datum Olburgiæ in profesto sti. Matthiæ A^o dni 1546, formeldende blandt andet, at Hr. Niels Ovesøn skulde være ret Sognepræst til Sønderhaa med sine Annexer Snedsted og Hørsted Sogne, ligesom det i for^{ne} Hr. Niels's Beretning er indført, med nok en Copia af sl. højlovlig Ihukommelse Kong Kristians Stadfæstelses Brev paa for^{ne} Kollats, givet Aalborg S. Matthiæ Apostoli Dag Aar 1540 paa det sjette, under Hr. Peder Tomissøns, fordem Superintendents over Vendelbo Stift, hans egen Haand, og derhos trede underskdelige Tingsvinder, dateret loco et tempore, som udi Beretningen er indført, bekræftende for^{ne} Kollats og Copia af højbet^e kongl. May.^s Brev at være læst til Hassing Herredsting, med nok en anden vidtløftige Vinde, givet og skrevet i Sønderhaa dominica cantate Aar 1579 under velb. Fru Karine Gyldenstjerns til Torp egen Haand med tolv lovfaste Dannemænds Indsegle, lydende blandt andet, at velbet^e Fru Karen Gyldenstjern aldrig havde været med Sognemændene efter Ordinansen at give Hr. Mads Pedersøn nogen Kald, men at de Breve, han havde, var nogen Stuebreve, og at menige Sognemænd af for^{ne} tre Sogne have efter kongl. May.^s Ordians udvalgt syv Mænd af hvert Sogn og givet dem Fuldmagt at udvælge og kalde dem en Sognepræst, og at de da med velb. Fru Karine Gyldenstjerns og Herredsprovstens Bevilging og Samtykke udvalgte og kaldede hæderlig Mand Hr. Simon Villatzen til deres rette Pastor og Sognepræst, og ej de vidste eller havde hørt, det den Dannemand Bispen derudi havde gjort Hr. Mads Pedersøn nogen Uret i nogen Maader, og ej Hr. Mads paaskød eller paastod, at han havde nogen Kald eller Kaldsbrev paa samme Sogne den Dag, med mere, samme Viude indeholder. Og ydermere fremlagde

for^{ne} Hr. Niels Hegelund et Kaldsbrev, givet i Sønderhaa Kirke Aar 1579 dominica judica, i sin Mening, at syv Mænd af Snedsted Sogn med Herredsprovsten paa menige Sognemænds Vegne i for^{ne} Snedsted Sogn udvalgte og samtykte hæderlig og vellærd Mand Hr. Simen Villatzøn at være og blive deres rette Pastor og Sjælesørger i Snedsted Sogn, med hvis ydermere indeholdes i for^{ne} Kaldsbrev. Nok fremlagde han et Kontrakts Brev, givet Aalborg Aar 1579 Tamperonsdag før Jul, mellem for^{ne} Hr. Mads Pedersøn og Hr. Simen Villatzøn udi velb. Axel Juls, kongl. May.^s Lensmandens, Bispens, Sognepræsternes og begge Borgmesteres Overværelse, underskrevet med for^{ne} Hr. Mads's egen Haand og hans Indsegl, i sin Mening, at han har afstanden al den Rettighed, han kan have med Kald og andet til Sønderhaa og Hørsted Sogne, og velvilligen undt og samtykt forskr. Hr. Simen Villatzøn, saa han skal dem nyde etc., og han derimod skal have, nyde, bruge og beholde Snedsted Sogn med Præstegaarden og al anden Præsterente etc., som for^{ne} Kontrakts Brev ydermere indeholder, hvilket og Superintendentens, M. Jørgens Sendebrev, som for^{ne} Hr. Niels ogsaa fremlagde, ydermere bekræftede, at for^{ne} Hr. Mads aldeles gjærne vilde nøjes med for^{ne} Snedsted Sogn, med mere, samme Sendebrev indeholder. Saa det for os noksom kundgjordes, at hvis for^{ne} Hr. Niels udi sin Beretning har indført, kommer overens med for^{ne} Breve, han i Rette lagde til at bevise for^{ne} trende Sogne, Sønderhaa, Snedsted og Hørsted, at have været annexerede og af een Sognepræst betjente indtil Aar 1579, for^{ne} Kontrakt ganget og gjort er mellem for^{ne} Hr. Mads Pedersøn og Hr. Villatz Nielsøn, som forskrevet staar.

Saa mødte nu i Rette til Gjensvar for^{ne} Hr. Mads Pedersøn med Mesteparten af for^{ne} Snedsted Sognemænd og da for Retten tog Eske Jensøn i Elsted udi Snedsted Sogn i Haand og gav ham dermed Fuldmagt at indlægge hans skriftlig Beretning og andre Breve, han agtede i for^{ne} Sag at føre med for^{ne} Hr. Niels Hegelund. Og først indlagde for^{ne} Eske Jensøn for^{ne} Hr. Mads Pedersøns skriftlig Beretning, lydende som efterfølger: Er det mig Mads Pedersøn, Sognepræst til Snedsted Kirke, min Beretning, at eftersom jeg er støvnet af ærlig og velbyrdig Mand Christen Tott, Befalingsmand over Skivehus Len, og hæderlig og højlærd Mand, Hr. Christen Hansøn, vores Biskop,

anlangende den Trætte, som Hr. Niels i Sønderhaa mig paaført har, i det han imod mig og mine Sognemænds Minde vilde sig med Kirketjeneste i min Kald indtrænge, som jeg formener imod Ordinansen og Recessen at være gjort, og beraaber sig paa, at Snedsted Sogn skulde være mig bevilget fra Sønderhaa, hvilke jeg med sandfærdig Kundskab vil bevise mig ret og lovlig til samme Kald at være kaldet, og jeg samme Sogn i atten og tyve Aar har med Kirketjeneste og andet mit Embede forestaaet, saa ingen med Rette skal have sig over mig at beklage, som jeg vil frit gjøre mit Skudsmaal til Sognefolk, hvorfor jeg formener, at mit Kald, som jeg saa lang Tid har haft, ikke bør mig at fratages, men at jeg maa nyde den Frihed som andre Præster, med mine Sognemænds Raad at tage mig en Medtjener, som kan søge Guds Ære og Menneskens Salighed med mig. Er jeg gjerne begjærende af den ærlige Mand Christen Tott saa og af vores kjære Biskop, at denne min ringe Forsæt maa læses og paaskrives og indføres i hvis Dom og Sentens for Retten bliver afsagt. Hermed min Signet undertrykt.

Actum Snedsted den 26de Marts A^o 1617.

Mads Persøn, egen Haand.

Dernæst fremlagde han en Vidisse af s. højlovlig Ihukommelse Kong Frederiks Missive til Superintendenten M. Jørgen Mortenssøn, skrevet i Aalborg A^o 1579 die 11 Maji med for^{no} Mester Jørgens egen Haand, under hans Indsegl, lydende i sin Mening, at, eftersom Hr. Mads Pedersøn underdanigst har ladet berette for hans Majestæt, hvorledes at M. Jørgen for nogen Aar siden skulde have forskikket ham til en gammel Præstemand ved Navn Hr. Christen Ebbesøn, og der han hannem har tjent for en Kapellan ved otte Aar, er for^{no} Hr. Christen død og afgangen, og Sognemænd have udi for^{no} Hr. Christens Sted udvalgt og kaldet Hr. Mads til deres rette Sognepræst, som han med deres Kaldsbrev beviste, og beklager, M. Jørgen skulde have præsenteret først en ved Navn Hr. Niels Svendsøn, som og i lige Maade har haft hans Maj.^s Forskrift til Bispen om Kald etc., og nu atter en anden paatrænge imod for^{no} Hr. Mads's Kaldsbrev, som af hans Supplikation her indelukket og tilskikket medføres, og hans May. efter slig Lejlighed bede og ville, at for^{no} Hr. Mads Pedersøn skal nyde og beholde de tre Sogne Sønderhaa, Snedsted og Hørsted, som

han i saa Maade er kaldet til og hans Formand for^{ne} Hr. Christen Ebbesøn for hannem haft har etc., med mere, samme Vidisse af kongl. May.^s Missive indeholder.

Nok lagde han i Rette for^{ne} Hr. Mads's Kollatsbrev, som velb. s. Axel Wiffert til Axelvold, kongl. May.^s Befalingsmand over Aalborghus Len, hannem givet havde, dateret Aalborg 17 December A^o 1579 under hans Haand og Indsegl i sin Mening, at, eftersom der har begivet sig Trøtte og Uenighed imellem Hr. Mads Pedersøn og Hr. Simen Villatzøn om Kald og Udvælgelse om Sønderhaa, Hørsted og Snedsted Kirkesogne i Thy udi saa Maade, at en Part af Sognemændene har kaldet Hr. Simen og en Part har kaldet Hr. Mads, og for^{ne} Sognemænd derom ikke kunde enes, ere de derom blevne forligte efter det Kontraktbrev, dennem imellem gjort er, som formelder blandt andet, at for^{ne} Hr. Mads skal have Snedsted Sogn og Snedsted Præstegaard med sin Rettighed etc. og derfor paa kongl. May.^s naadigste Behag bevilget og samtykket, at for^{ne} Hr. Mads maa nyde og beholde samme Snedsted Sogn og Præstegaard med mere, samme Kollats (Kontrakt?) indeholder.

Nok lagdes i Rette et Sognevidne af 24 Mænd, som vare Christen Madsøn i Elsted, Christen Mogensøn ibm. med deres Medbrødre, lydende i sin Mening, at Hr. Mads Pedersøn, deres Sognepræst, begjærede, at de vilde vidne med ham og give ham beskrevet, hvorledes han hertildags har handlet, skikket og haft sig hos dem, og at de med andre, som den Dag Kirken søgte, vunde, at for^{ne} Hr. Mads havde haft sig med dem udi By, Sogn og Grandelag, til Bryllup, Barsel og anden Samkvem ærligen, tugteligen og vel baade med Ord og Gjerning som en from, ærlig kristen Dannemand og Sognepræst, og paa sit Embeds Vegne i timelig Tid søgt Kirken og med Flid og Vindskibelighed prædiket og lært, uddelt de højværdige Sakramenter som en kristen, evangelisk Pastor, søgt de syge uden Forsømmelse med Flittighed, item med Lig at begrave handlet sig kristeligen og vel, saa de véd ham intet at beskyldte paa hans Persons og Embeds Vegne end det, som ærligt er, indtil nu i Aar den Dannemand er bleven svag og skrøbelig, da kan han ikke stande sit Embede for som tilforn, med mere, samme Sognemænds Vidne indeholder, givet Snedsted Kirke Aar 1617 den 2den Februar under atten Mænds Indsegl og Niels Bodsens og Jens Villatzøns egne Hænder.

Ydermere indlagde for^{ne} Eske Jønsøn en skriftlig Forsæt, lydende som efterfølger: Vi efterskr. Christen Matzøn i Elsted, Mads Pederson, Eske Jønsøn (med deres Medfølgere tilhobe 32 Mænd) er dette vores Beretning, at, eftersom vi ere stævnedede til Sønderhaa Kirke i Dag, som er den 26de Marts, af ærlig og velbyrdig Mand Christen Tott, kongl. May.^s Befalingsmand paa Skivehus Len, og hæderlig og højlærd Mand Hr. Christen Hansen, Superintendent over Vendelbo Stift, vor Beretning, hvorledes Hr. Niels i Sønderhaa vil sig i Snedsted Sogn og Hr. Mads hans Kald indtrænge, endog for^{ne} Hr. Niels har vel saa meget, han rundelig kan leve af, som er tvende herlige Sogne, tvende Præstegaarde med nogle Trælbønder, som ham svare med Arbejde, Skyld og Landgilde aarligen, som er 12 baade Gaarde, Huse og Bole, foruden hans Tiende, Offer og anden Herlighed, som hans Formand og han udi langsommelig Tid har levet rigelig og rundelig udaf, indtil nu han sig vædeligen, som vi mene, af en slem Gjerrighed uden billig Middel udi vort Sogn vil indtrænge, uanset at vi endnu have vores egen Sognepræst, som har været Sognepræst til Snedsted Kirke i atten og tyve Aar og, Gud være lovet, endnu prædiker for os, og vi ville besolde og lønne vores Sognepræst, han ogsaa med os og vores Besolding vil lade sig nøje. Men i de formere Tider, der alle 3 Sogne laa under én Præst, da blev der nogle af vores Forældre ynkelig foruden Skjel og Skriftemaal bortdøde, hvilket vi fattige Folk endnu befrygte os at maatte vederfares, besynderlig om Pestilens eller anden farlig Sygdom paakommer; da efter saadan berørt Lejlighed og efter at vi have haft Præst for os selv i 38 Aar og vi vil besolde og belønne vores Sognepræst, en Præst med os og vores Besolding vil lade sig nøje, sætte vi udi alle Rette og formene offer Ordinansen og Recessen, at vi maa have Præst for os selv og ingen at indtrænge sig mod vores Vilje og Minde i vores Sogn, og ere vi gjærne begjærende af den ærlig Mand Christen Tott saa og af vores Biskop, at denne vores ringe Forsæt maa læses og paaskrives og indføres i hvis Dom og Sentens, som bliver afsagt, og Fuldmagt give vi Eske Jønsøn i Elsted og Niels Bodson i Orup at bære denue vores Forsæt i Rette og tage beskrevet, hvad som de lovlige kan forliverve i den Sag. Dette til Vidnesbyrd have vi vores Signeter her undertrykt. Datum Snedsted den 26de Marts 1617. Med 27

Mænds Indsegl og fire Mænds, som ere Niels Bodson, Peder Nielsøn, Jens Vollisøn og Lauritz Persøn, egne Hænder underskrevet.

Saa fremkom ærlig og velbyrdig Mand Christen Høg til Todbøl med alle sine Tjenere i for^{ne} Snedsted Sogn og forment sig at være en af de bedste Sognemænd i for^{ne} Sogn, efterdi for^{ne} Todbøls Mark en stor Part er liggende udi for^{ne} Snedsted Sogn, hvilket han og strax med et Tingsvinde, som da blev læst, gjorde bevisligt, og derfor sig at have noget at sige i samme Sag, og gav tilkjende, at han efter slige Lavhævder, kongelige Breve og andre Dokumenter, som Hr. Niels Hegelund nu havde i Rette lagt, ikke kunde eller vidste at gjøre nogen Forhindring, at for^{ne} trende Sogne jo burde at annexeres i sin Tid efter Hr. Mads's Død, uden kongl. May. naadigst anderledes vilde derom forordne.

Dernæst gav for^{ne} Hr. Niels til Ansvar paa for^{ne} Hr. Mads's saa og Snedsted Mænd deres skriftlige Beretning og forment sig intet at have gjort mod Ordinansen, ej heller af nogen slem Gjerrighed, som de ham paasige, men at han var dertil lovlig fordret af sin Herredsprovst, som herom nylig havde bekommet sin kjære Biskops, M. Christen Hansens Skrivelse, med Lensmandens velb. Mogens Kaas's og for^{ne} M. Christens egne Hænder underskrevet, lydende, at han en Tidlang for Hr. Mads's store Skrøbeligheds Skyld skulde gjøre Tjeneste i for^{ne} Snedsted Sognekirke, og at han efter Ordinansen forment sig at have gjort Ret, at han havde ladet velb. Mogens Kaas, sin kjære Lensmand, se hvis Breve og Dokumenter, han havde om for^{ne} trende Sogne at skulle være annexerede, beklagende sig derhos storligen over den store Haan og Spot, hannem var sket paa Snedsted Kirkegaard, der han efter saadan Øvrigheds Forordning erbød sig at gjøre Kirketjeneste, at nogle af Sognemændene havde da ikke aleneste tillukket Kirkedøren for ham, skjult Nøglen og taget ham ved Armen og ledt og skudt ham ud til Kirkestetten, men med Trusel og onde Ord sagt, at han skulde pakke sig, eller der blev ondt af, som han mener sandfærdeligen med Tingsvinder at kunne bevises, med flere Ord og Tale etc.

Da, eftersom kongl. May., vores allernaadigste Herres Missive os tillholder graugiveligen at forfare, kjende og dømme, om for^{ne} Snedsted, Sonderhaa og Hørsted Sogne bør og kan

for Bejlegheds Skyld at annexeres tilhobe og af een Sognepræst betjenes, og det nu for os med en gammel Lavhævd, Kollatsbrev, kongelige Missiver og andre Breve noksommeligen bevises, for^{ne} trende Sogne for femten til hundrede Aar siden at have været annexerede og af een Sognepræst med sin Medtjener betjent indtil Aar 1579, for^{ne} Hr. Mads selv godvilligen har afstaaet og ladet sig nøje med Snedsted Sogn alene, som for^{ne} hans Kontraktbrev udviser, og det derhos befindes, at for^{ne} Snedsted Kirke er ikke diert videre liggende fra for^{ne} Sønderhaa Kirke end en god halv Mil og tilmed temmelig god Kirkevej uden Aaer, Bække eller anden Færlighed, ej heller for^{ne} Snedsted Sognemænd for os lovligen beviste, nogen af deres Forældre (som deres Beretning medfører) ynkeligen uden Skjel og Skriftemaal at være bortdøde (uden med en eneste gammel Mands Vidne og nytagen Bænkebrev, formeldende, et eneste Menneske for mere end 40 Aar siden uden Skriftemaal og Sakrament at være hendød), vidste vi ikke andet at kjende og dømme, end at for^{ne} trende Sogne, Sønderhaa, Snedsted og Horsted, jo vel for Bejlegheds Skyld bør og kan annexeres og af een Sognepræst med sin Kapellan og Medtjener betjenes, uden hans kougl. May. naadigst vil forunde Snedsted Sognemænd (som de og underdanigst vare begjærende) at mæe eligere og kalde dennem selv en Pastor og Sognepræst efter for^{ne} Hr. Mads Pørsøns dødelig Afgang.

In ejus rei testimonium præsentibus sigilla nostra suppressimus. Actum anno die et loco ut supra.

Saaledes var Sagen foreløbig afgjort; men heri skete snart en Forandring, i det der udgik følgende kgl. Brev, hvoraf Gjenpart findes, attesteret af Hr. S. Schandorph, 1677 kaldet til Præst i Snedsted:

Chr. IV gjøre alle vitterligt, at, eftersom Vi naadigst forfarer, at der begiver sig Tvist og Uenighed om Snedsted Sogn, saa Sognepræsten til Sønderhaa skal sig samme Sogn tilholde ville, og Bønderne i forskrevne Snedsted Sogn gjærne saa og paa det underdanigste og flitteligste derom anholde, at de maatte beholde nærværende deres Kapellan, som deres forrige Præst i hans Svaghed betjente, da have Vi naadigst og af Øvrigheds Naade undt, bevilget og tilladt og nu med dette Vort aabne Brev unde, bevilge og tillade, at forbem. Snedsted Sognemænd maa beholde samme deres Kapellan, Hr. Jens

Pouelsøn og han vorde deres Sognepræst, dog saa, at, dersom han ikke tilbørligen kan underholde sig af den rette Indkomst, hans Formand for ham havde, da skulle Bønderne, hans Sognemænd, videre selv lønne ham, eftersom billigt kan være. Forbydende alle og enhver forbem. Hr. Jens Pouelsøn og Snedsted Sognemænd herimod, eftersom forskrevet staar, at hindre eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade.

Haderslev den 15de Novbr. A^o 1622.

Til yderligere Oplysning om Forholdet skal endnu tilføjes, at det af et Tingsvidne af Hassing Herredsting den 19de Februar 1685 fremgaar, at efter nogle gamle Mænds og Kvinders Udsagn har Sønderhaa, Hørsted og Snedsted været et samlet Kald, og at Hr. Mads var Hr. Christen i Sønderhaa hans Kapellan og var i Gaard hos ham, men siden fik hans Datter, og at da lod Hr. Christen ham beholde Snedsted Sogn med sin Datter, og boede de i Snedsted Annexpræstegaard, som nu er den rette Præstegaard, hvor altid tilforn havde boet Bønderfolk, og vandt Dorette Christensdatter, 86 Aar gammel, at hendes Faders Fæster Maren Christensdatter boede i Snedsted Annexpræstegaard, men, der Hr. Mads fik Præstens Datter i Sønderhaa, maatte hun med sine Børn af Gaarden, og der Hr. Mads døde, vilde Præsten i Sønderhaa tiltræde sit Kald i Snedsted igjen og prædike, hvilket Sognfolkene ham forhindrede, og rejste paa menige Sognemænds Vegne til Haderslev 1622 til Kong Kristian IV med Hr. Jens Pouelsen, som Hr. Mads i sin Svaghed betjente, to Mænd og fik Kongebrev, at de maatte beholde bemeldte Kapellan til deres Sognepræst, og da blev Snedsted først skilt ved Sønderhaa og Hørsted, som af Alders Tid havde været ét Kald, og der Hr. Jens Pouelsen døde, var igjen Tvist om Kaldet, og Præsten i Sønderhaa vilde have haft det igjen og rejste til Kjøbenhavn derom; men tvende af Sognemændene rejste med og fik Kongebrev, at Hr. Peder Jacobsen det beholdt.

**25. En Præst skal holde sin Prædiken frit
efter Hukommelsen og ikke oplæse den af Papiret eller
skrevne Optegnelser.**

Nedenstaaende Brevvexling, der meddeles efter Aktstykker i Aalborg Bispearkiv, indeholder et Menighedsmedlems Besværing over en Præsts Prædikemaade og dennes Besvarelse derpaa

tillige med Stiftsøvrighedens Resolution i den Anledning. Det skal kun tilføjes, at Besværingen efter sin hele Aand og Tone synes at være fremgaaet af en Misstemning mod Præsten, hvorom ogsaa andre Vidnesbyrd fra en anden Sag foreligge i Bispearkivet.

1. Velærværdige Hr. Magister Rotenburg!

For at maale hannem en knuget Maade fuld af al kristelig Omgængelse vil jeg endnu en Gang for alle hemmelig hos hannem ved dette lade fornemme, om han uden videre Væsen vil aflade den hannem uanstændige og her i Landene ubrugelige, samt for mig og flere udi Menigheden meget ubehagelige Maade med at oplæse sine Prædikener af de Seddelor eller Papirer, som han hidtildags har gjort; thi hvis han endnu herpaa til Gjensvar vil gjøre Forsikring om denne billige og pligtige Forandring, hvorved Guds Ære kan blive fremmet og hans egen Person elsket, saa skal de Klagemaal, som baade nu, da Provsten ventes her for at visitere Menigheden, saa og ellers altid siden derover kunde falde, blive indholdte og sparede. Men hvis han endnu skulde ville fremture i forrige ubehagelige Maade, saa er jeg nødt til publique for al Menigheden, baade nu hos Provsten saa og ellers siden paa andre højere Steder at fornemme, om saadan en her i Landene ubrugelig Prædikemaade mere hannem end andre smukke Præster og Guds Mænd er bevilget. Nu staar det til hannem selv at udvælge, hvilket han vil; men som en ret Kristen haaber jeg dog at han betænker, at det er en Naade af Gud, som ikke har betaget hannem den Ihukommelse, at han jo, naar vil, kan lære og huske sine Prædikener, hvilken ikke bør bortkastes eller misbruges. Det er hans Pligt i Følge af vor højpriselige Lovs pag. 218 Art. 4 at prædike uden saadanne medhavende Seddelers eller Papirers Hjælp. Det er hans egen Ære, at han ikke lader Magelighed eller andre verdslige Omhyggeligheder destingvere sig fra andre Præsters eller Guds Mænds nidkjære og behagelige Maade i dette Tilfælde, og det er til hans egen Salighed, at han afskaffer det, som den ringeste i hans Menighed saa billig kan forarge sig over. For Resten vil jeg befale hannem Gud og forbliver hans tjenstvilligste Tjener

Sæby d. 8de Oktober 1726. *N. Lindom.*¹⁾

¹⁾ Farver i Sæby, se Kirkehist. Saml. 3. Række II, 27.

2. Monsieur et tres honore amy!

Paa eders mig i Dag tilsendte Skrivelse tjener til skyldigst Gjensvar, at dersom onde Affecter, Had og Avind maa sættes til Side, falder al eders Paaanke hen af sig selv, og min Maade at prædike paa bliver da af ingen dadlet. Det er ikke at beskrive, hvad onde Affecter og Passioner kan gjøre, de kan bringe et Menneske ganske fra sig selv og betage ham baade Sans og Forstand, at han hverken kan se eller høre ret; thi det den engelske Kirkes proprium at recitere Prædikener ex chartis, som De behager at tillægge mig eller, at jeg skal bruge Deres egne Ord, den her i Landet ubrugelige Maade at oplæse sine Prædikener af de Seddeler eller Papirer, er jo langt fra min Maade og mere end jeg kan gjøre, ihvorvel, om jeg kunde gjøre det og derhos prædike og udføre min Prædiken med parrhesia og Eftertryk, var der endda intet ondt, men meget godt i det og det, som Doctor og Professor Dyrchop til St. Peders Kirke i Kjøbenhavn er særdeles lykkelig udi. Jeg tvivler ikke, at jo mon amy nogen Tid hørte den berømmelige Hofpræst i Kjøbenhavn Doctor Lütchen, nu sal. hos Gud, hans Maade at prædike paa, som stod paa Prædikestolen med sin Bibel, opkastede og læste deraf for det kongelige Hus Kjærnen af al hans Prædiken, og hvo vilde eller kunde dadle det! Der er mange Maader at prædike paa; thi Gaverne ere adskillige, men Aanden er den samme og Ordet det samme. Gud regere os da med sin Hellig Aand paa begge Sider, baade Lærere og Tilhørere, saa komme vi nok til Rette om Maaden at prædike paa. Ellers behager det mon amy i Morgen og siden paa andre højere Steder at besværges sig over mig, som han skriver, er det noget, som ikke skal anfægte mig, da jeg ikke gjør andet, end hvad jeg for Gud og al Verden agter at forsvare. Næst bedste Ønske forbliver jeg

Monsieur et tres honore amy votre tres oblige serviteur

N. Rotenburg.

Sæby d. 8de Oktober anno 1726.

3. Vælærværdige Hr. Provst!

Hvor nødig jeg har sat Pen til Papir for at besværges mig over Sognepræsten her ved Stedet, kan hosfølgende Kopi af

mit Brev til hannem af Gaars Dato videre udvise; men som han derpaa til Gjensvar ikke med gode har været at persvadere til at forlade den her i Landene ubrugelige og for mig og flere af Menigheden meget ubehagelige og kjedsommelige Maade med at oplæse sine Prædikener af de Papirer og Seddeler, som han hittildags har gjort, hvilket allerede har foraarsaget, at jeg nu snart et helt Aar omkring har skyet hans Prædikener, aleneste fordi jeg ikke over det kjedsommelige Syn paa ham skulde ærgre mig over, at Guds Ord saa magelig og ikke med større Arbejdsomhed efter den her i Landene af alle brave og lærde Mænd brugelige og meget behagelige Maade blev udtalt, saa har han absolute tvunget mig til at fornemme hos Deres Velærværdighed, om slig en ubrugelig og magelig Prædikemaade mere hannem end andre ypperlige, brave og smukke Mænd, baade af Biskopper, Provster og Præster, er bevilget. Thi er det saaledes, saa faar baade jeg og Resten af Menigheden antage det som en særdeles kjedsommelig Plage, Vor Herre har behaget at tilføje os mere end andre Guds Børn her i Landet; men skulde han ikke have dette Privilegium fremfor andre, saa haaber jeg, at hans Velærværdighed enten ved sin egen Myndighed, om den ellers kan formaa noget hos denne gode Mand, eller og nu til førstkommende Landemode ved Superiørernes højformaaende Assistense mager det saaledes, at Bogstolen paa Prædikestolen til sit sædvanlige Sted igjen kan blive henført og Sognepræsten tilholdt at prædike efter den Maade, som hans kongel. Majestæts allernaadigste Lov pag. 218 Art. 4 byder og befaler. Jeg kan nok ellers fornemme af hans Svar paa ovenmeldte min Skrivelse, at han nu vil nægte, at han ikke bruger disse Seddeler paa Prædikestolen, og det fordi han véd, at det er imod hans Majest.s Lov. Han véd og, at han hermed synder og forser sig imod Gud, der har givet ham Nemme og Ihukommelse nok til at lære og huske, naar han vil, og dog ikke bruger den. Han véd, Guds Ord ikke med saadan en Magelighed, men med større Arbejde efter den her i Landet brugelige Skik og Maade skulde og burde udtales, ja han véd og har fornummet, at han ingen Fornøjelse eller Glæde dermed har tilføjet sin Menighed; men for at faa rette Sandheds Oplysning herom, saa beder jeg, at hans Velærværdighed vil nu formaa sin Medtjener, ærværdige Hr. Ernst Hjerring, at udsige og tilstaa, hvad Umage og Flid han vil

have gjort sig for at faa dette afskaffet, ogsaa for Resten tilspørge dem af Menigheden, som er af Stand og Kondition (thi Resten tør vel ikke sige Præsten imod), om jeg herudi har beskyldt ham for Uret eller øj. Jeg skulde sandelig ikke taget mig dette saa nær, var det ikke endel, som meldt er, at jeg ikke uden Ærgernis kan taale at se saadan en utilladelig Magelighed af ham udi et saa betydeligt og magtpaaliggende Værk, endel og, at jeg har tre Børn, som under Rektor Mag. Andrup opdægges til samme Brug, hvilke jeg frygter for at skal lære og i Tiden holde sig til samme onde og mishagelige Vane, dersom de ikke nu se, at dette bliver afskaffet. Skal vi derfor her i Menigheden blive saa ulykkelige, at han skulde forundes denne Frihed, saa faar jeg i det mindste se til at holde mine Børn fra hans Prædikener, hvorledes det kan og skal gaa med os andre; men som det ikke er af hans Ihukommelses Skrøbelighed, det han nogle Gange og allersidst, da han efter Biskoppens Befaling indsatte Kapellanen, til Menighedens store Fornøjelse har udvist, men pur og bare enten af en utidig Magelighed eller ogsaa af en utilladelig Omhyggelighed for andre verdslige og forfængelige Ting, saa haaber jeg ogsaa at nyde en ønskelig Resolution og Ende herpaa, i hvilket Haab jeg slutter og med en Beskeden, enten til eller fra, mig til videre Efterretning herpaa tegnet venter mig dette igjen tilbageleveret. Forbliver saa næst guddommelig Anbefaling

velærværdige Hr. Provstes ærbødige Tjenere

N. Lindom.

Sæby den 9de Oktober 1726.

4. Allerydmygst Erklæring.

Efter kongelig allernaadigste Konstitutioner og jus publicum maa ingen Haandværksmand mellere sig i det Haandværk eller nogen Mand i den Profession, han ikke har lært, og det er Apellis Regel: Ne sutor ultra crepidam; men hvad skal jeg sige, St. Hieronymus maatte klage i hans Tid, at enhver tog sig for at taxere Lærere og Præster og at foreskrive dem Lov; men det, Gud ske Lov, har jeg ikke nødig at klage; thi her er ikkun een af min Menighed, som uden al Undseelse enten for Gud eller Mennisken tager sig det for, muligvis fordi han har ikke andet at tage sig for eller bestille, og fordi han er

mig mal affectioneret. Det viser sig selv, at han gjør det af hadefulde Affecter; thi han klager nu efter 9—10 Aars Forløb over min Maade at prædike paa, og i det første Aar, jeg prædikede her, da Maaden var den samme, talte han vel og langt bedre, end jeg nogen Tid kan meritere, saa at af den samme Mund udgaar Velsignelse og Forbandelse, af det samme Hul det søde og det bedske, ligesom Hjærtet er til. Endelig giver den gode Mand sig saa blot, at enhver kan se, hvad han er importert for, ikke for Ordet, som alene bør regarderes, men for menneskelige Gebærder og Exteriorer, for Skallen og ikke for Kjærnen, for Curiositet og ikke for Realitet, da dog Troen kommer af Ordets Hørelse og ikke af Præstens Lader eller Gebærder, hvorfor jeg gjør mig en Samvittighed over at gjøre Forandring, da bliver den saadanne mindre behagelig, som agte ikke saa meget paa Ordets Kraft som paa Prædikantens Gestus; thi saa tager jeg min Bibel med mig og deraf godtgjør min hele Prædiken, i Haab om, at de kjødelige Sansers utidige Appetit derved skal kunne hemmes og Guds Ord faa Fremgang, beholde Prisen og Sejren alene. Lad dem saa over det kjedsommelige Syn, som han siger, ærgre sig, hvo som ingen Kraft føler af Ordets Hørelse. Men kortelig at besvare hans Beskyldning, da kan han ikke godtgjøre det, han siger, at jeg oplæser min Prædiken; der er, Gud ske Lov, flere, som har hørt mig prædike, end han. Jeg kræver hele Menigheden til Vidne og er forsikret, ingen siger det uden han og hans, som smækker alle ved een Hede. Den Bogstol, som han paastaar at skal flyttes, den stod her før min Tid midt paa Prædikestolen, og han kan finde en i St. Petri Kirke udi Kjøbenhavn ligeledes staaende for Præsten, og den bliver vel staaende for ham, ham nødspurgt. Den hans Erindring, at jeg skal prædike efter den Maade, som Lovens pag. 218 Art. 4 byder og befaler, er ganske uforuden; thi det gjør jeg jo og har aldrig gjort det anderledes; men vil han deraf argumentere og prætendere, at jeg skal fornøje hans Curiositet og prædike lige saa behageligt for ham som Sognepræsten til Vor Frue Kirke, saa farer han vild; umulige Ting maa ikke begjæres, han faar lade det blive ved det, som Lovens pag. 221 Art. 6 befaler. Alle hans touchente og bespottelige Expressioner, som, at han skyer Kirken og vil holde hans Børn fra Kirken for min Skyld, behøve til Svar en hel Prædiken; thi hvo est du, o Menneske, som vil

gaa i Rette med Gud, skal Gud derfor berøves sin Ære, fordi du ikke kan faa din Vilje; o, var dig, Gud lader sig ikke spotte, og jeg imod slig Spotten indflyr for min Person til alle upartiske og ret skjønnende, som har hørt mig prædike, og til al god Held har itzige Stiftamtmand, velbaarne Hr. Etatsraad Reitzer, selv hørt mig, saavel som hans Højærværdighed Biskoppen selv og Deres Velærværdighed selv, ja mange andre brave, berømmelige Mænd, som velærværdige Provsten i Venneberg Herred, Mag. Mumme, og andre flere, der nogle Gange uformodentlig ere komne i min Prædiken; saadanne brave Mænds Censur jeg ydmygst underkaster mig og beder om gunstig Protection imod alle ublu Skummelanter, ja, jeg kræver min Gud til Vidne paa, hvad Magelighed jeg har brugt ved Seddeler, som han saa ublu beskylder mig for. Dersom jeg var for Magelighed, saa gjorde jeg mig jo ikke den Umage at conscribere mine Prædikener, som hans Højærværdighed Biskoppen selv har set og imprimeret en af, men vel extemporeret, da jeg, Gud være æret, er ikke saa fattig paa Fundament og Materie, at jeg jo i saa Maade kunde tale noget over en Text, nu jeg har været 6 Aar Feltpræst og her i Embedet paa 10de Aar; men saa var jeg værre kommen med slige Skummelanter, og naar jeg gjør min yderste Flid med at concipere og conscribere mine Prædikener, og jeg da bruger en Seddel til memoriam artificialem, at jeg ikke skal gaa fra min Concept, som slige vilde have Plaisir af, vød jeg ikke, at der er noget usømmeligt, utilbørligt eller aldeles ubrugeligt i det; thi vi ere jo ingen Enthusioster, og jeg har kjendt mange brave, berømmelige Mænd, som har brugt den Maade. Gud se dog i Naade til sine forholdte Tjenere! Skulde slige Skummelanter, som saaledes tracterer Ordet og dets Tjenere, faa den Magt at reformere en Præst i saa Maade, drev de ham vel ganske af Prædikestolen omsider, i det han aldrig kunde prædike dem til Maade; men jeg haaber, Gud bøjer nok Øvrighedens Hjærter til at tage hans Tjenere i Forsvar, saa at deres Forfølgere faa deres Løn; dog langt fra, at jeg er hævnghjerrig for den grove Tort, mig er sket; jeg beder heller, at Gud den hellig Aand vil give ham den kristelige Tro og rette Forstand. Men de mange Guds Børn her i Menigheden, som over hans publique Formastelse og bespottelige Ophævelse her i Kirken bleve altererede, skamfulde og bedrøvede, burde

billigen ske nogen Solagement, hvilket jeg alt ydmygst henstiller til Øvrighedens Godtfindende og forbliver med bedste Ønske

Deres Velærværdigheds ærbødigste som skyldigste Tjener

N. Rotenburg.

Sæby d. 26de Oktober Anno 1726.

5. Velærværdige og højlærde Herr Magister!

Ikke kan vi nægte, at vi jo med Misfornøjelse have fornummet, samt læst de imellem hannem og Sr. Niels Lindom i Sæby formedelst, at han skal læse sine Prædikener op af et for sig paa Prædikestolen liggende Papir, forefaldne Tvistigheder og vexlede Stridsskrifter, og er vor Misfornøjelse end saa meget større, som her ikke aleneste lever en Præst med sine Tilhørere udi Uenighed, men Aarsagen til samme Uenighed synes ikke at kunne tilskrives Tilhørerne alene; thi ilvorvel Hr. Magister til Dels nægter sig at læse sine Prædikener op af Papir, og til Dels, som om hans Nægten ikke blev troet, med en og anden brav Mands Exempel, men fornemmelig med den udi England, hvor saa mange store og lærde Prædikanter findes, værende almindelige Prædikemaade vil forsvare Prædikeners Oplæsning af Papir, saa dog, hvad hans Nægten angaar, kan han, saa længe han har Bogstolen paa et saa usædvanligt Sted for sig staaende og saaledes, mens han prædiker, lægger sig over den, ikke undgaa, at man jo fremdeles bliver ved at sige, at han prædiker af Papiret; og hvad de af hannem til slig Prædikemaades Forsvar eller Undskyldning anførte Exempler dernæst er angaaende, da, som fremmede Landes og Nationers Skikke ej gaa os an, og det ikke heller kan være os tilladt udi en saa betydelig og hellig Ting, som Prædikeembedet er, at følge dennem og vige fra vores Lands og Loven selv samt og Kirkeordinansen stadfæstede Skik, saa have de Mænd her i Landet, af hvilke han vil sige sligt at være sket, været dertil nødte formedelst deres Ihukommelses Skrøbelighed og villet være samme Fejl bekjendt, samt faaet deres Superiorers Tilladelse at prædike af Papir. Og kan vel ikke noget saadant siges om Hr. Magister, som hverken har Fejl paa sin Ihukommelse eller skulde ville, at om hannem sagdes, at han havde slig Fejl. Derimod blev langt forsvarligere at følge deres Exempel, hvilke paa den ved Siden af dennem,

saasom udi alle Kirker i Danmark og Norge brugeligt er, staaende Pulpet eller Bogstol have liggende et Papir, hvor in subsidium memoriae kan med faa Ord eller Tegn være skreven de fornemmeste Momenta eller Divisioner af deres Prædiken. Videre bør heller ingen at gaa. Og om Hr. Magister vil sige sig ej at gaa videre, saa er det ikke nok, at han selv det siger; han bør og hindre, at andre ikke gives Anledning til at sige anderledes, og at mene sig at imponeres, hvilket for de fleste Mennesker er meget hadeligt. Ja, over alt bør han, og det saa meget mere, som han er Præst, betænke den Kjærlighed, som Paulus Apostel i det 14. Kap. udi Epistelen til de Romere og i det 8. udi den første Epistel til de Korinther vil, at man skal omgaa sin skrøbelige Broder med. Og ville vi i saa Maade have Hr. Magister kjærligen hermed ombedet og formanet, at, som han ved Lovens 2. Bogs 4. Kap. 4. Art., han og i alle Maader den allerunderdanigst efterlever, men fornemmelingen, paa det at dog slig Strid og Uenighed, samt den deraf rejsende Forargelse kan dog engang werde ophævet, lader Bogstolen flyttes og igjen sættes paa sit sædvanlige Sted i Prædikestolen, da vi derimod, hvis sligt ikke udi Følge af vores Bøn og Formaning sker, maa anse det enten for et Slags Selvraadighed og Egensindighed eller for en aldeles utilladelig Magelighed eller for en Hengivenhed til verdslige Sysler, og følgelig i Kraft af de os allernaadigst anfortroede Embeders Myndighed, omendskjønt meget ugjærne, paa en mindre behagelig Maade for hannem befale det alligevel at ske og ellers holde hannem til at efterleve Kongens Lov og gjøre, hvad han bør. Og vi ere

velærværdige, højlærde Hr. Magister hans
beredvillige Tjenere

Chr. Reitzer.

F. Thestrup.

Aalborg Slot den 18de December Anno 1726.
